

Hoogheemraadschap van
Delfland

Strategie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit

Biodiversiteit, natuurlijk doen!

*“Denkend aan Delfland zie ik rijk begroeide dijken,
en water vol leven, stad en land verbinden.”*

Het document “Strategie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit” dat u hier voor u heeft begint met een hoofdtekst, onderverdeeld in enkele hoofdstukken. In deze hoofdstukken gaan we achtereenvolgens in op de noodzaak, het blauwgroene netwerk dat we als kapstok gebruiken, de uitvoeringsagenda per programmalijn, monitoring van de voortgang en de financiële impact.

De hoofdtekst is aangevuld met verdiepende, afzonderlijk leesbare, thematische modules. Hierin is meer informatie te vinden over wetgeving, onderbouwende feiten en cijfers, de deelgebieden binnen het blauwgroene netwerk en hun kenmerkende gidssoorten (waaronder onze eigen small five), en de thema’s waternatuur, natuur op het land, verbinding, medegebruik in harmonie, natuurinclusief bouwen en exoten.

Inhoudsopgave

1. Waarom: het ombuigen van een curve	5	
2. Het blauwgroene netwerk van Delfland	9	
3. Uitvoeringsagenda	17	
4. Monitoring en voortgangsrapportage	23	
5. (Financiële) impact	27	
Module 1	Wetgeving, (gezamenlijke) opgaves en eigen ambitie	31
Module 2	Feiten en cijfers	35
Module 3	Deelgebieden en gidssoorten	39
Module 4	Waternatuur	50
Module 5	Natuur op het land	52
Module 6	Natuurverbindingen / realiseren blauwgroen netwerk (BGN)	54
Module 7	Beheren en onderhouden voor natuur	56
Module 8	Medegebruik in harmonie met natuur	58
Module 9	Natuurinclusief bouwen	60
Module 10	Exotenbeheer	62

1

1. Waarom: het ombuigen van een curve

Een sterke natuur heeft een grote variatie aan dieren en planten. Die variatie - de biodiversiteit - maakt het systeem gezond en robuust. Met de natuur en biodiversiteit **gaat het helaas niet goed**; we zitten mondiaal, maar ook nationaal en regionaal in een neerwaartse lijn. Dat komt bijvoorbeeld door verlies van leefomgeving, overexploitatie, klimaatverandering, verontreiniging en invasieve soorten (exoten). In de afgelopen decennia is de soortenrijkdom wereldwijd enorm afgenomen, waarmee de leefbaarheid van onze planeet steeds verder onder druk komt te staan. Die trend moet en kan gekeerd worden. Delfland wil (kan en moet) daarbij zijn maatschappelijke rol pakken, waarbij we ons realiseren dat we voor effect deels afhankelijk zijn van anderen, zoals medeoverheden en natuurorganisaties.

Schoon en levend water, groene linten in het landschap en een rijkdom aan planten en dieren, dat is waar we ons als waterschappen **gezamenlijk** hard voor maken. We erkennen onze maatschappelijke verantwoordelijkheid in het versterken van de biodiversiteit. Op onze beurt zijn we zelf gebaat bij biodiversiteit voor het vervullen van onze taken. Kruidenrijke dijken zijn goed bestand tegen golfslag, natuurvriendelijke oevers beperken de schade door uitheemse rivierkreeften en planten zuiveren het water. Rijke natuur maakt het watersysteem veerkrachtig en beter bestand tegen klimaatverandering.

'De curve' buigen, ofwel het samen met gebiedspartners ombuigen van de achteruitgang in ons gebied naar een versterking van de natuur, een pad naar groei, is onze missie. Er staat uitdrukkelijk "samen met": ook de provincie, in ons gebied liggende gemeenten, terreinbeherende organisaties en andere grondeigenaren hebben en nemen hierin hun rol. De assets van Delfland vervullen daarbij vaak cruciale verbindende schakels in ons landschap.

Delfland kan daarmee bijdragen aan het behouden, herstellen en vergroten van de biodiversiteit in onze provincie, ook buiten de natuurgebieden, en neemt die verantwoordelijkheid ook. Sommige dieren- en plantensoorten zijn kenmerkend voor de landschappen van Zuid-Holland. De provincie heeft 40 icoonsoorten benoemd, die samen de verschillende leefgebieden in onze provincie vertegenwoordigen. Als het leefgebied voor deze planten en dieren op orde is, kan een gezonde natuur bestaan die in balans is. Ook wij als mens zijn hier afhankelijk van. De small five van Delfland - grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad en glassnijder - zijn in afstemming met de provincie uit deze lijst geadopteerd en zijn onze ambassadeurs; niet exclusief maar wel met speciale aandacht.

Het lijnvormige netwerk van watergangen en dijken geeft waterschappen een unieke positie om natuurgebieden te verbinden. Daarmee worden leefgebieden groter en is genetische uitwisseling mogelijk. De combinatie van natte en droge habitats is van levensbelang voor planten en dieren van waterrijke gebieden, waaronder onze small five. Waterschapsassets zijn dus van grote waarde voor vitale en robuuste ecosystemen. Samen met de andere waterschappen hebben we de ambitie om met die assets een **landelijk blauwgroen netwerk** (BGN) voor natuur te vormen.

Figuur 1: het ombuigen van de curve

Toelichting gebruikte begrippen:

Natuurinclusief: De natuur wordt actief meegenomen in het ontwerp, beheer en gebruik van onze leefomgeving. Wat 'natuurinclusief' concreet betekent voor onze assets is nog niet afgestemd en vastgelegd.

Lijnvormige elementen/assets: Het waterschap heeft lijnvormige elementen, zoals dijken of watergangen, die door het landschap heen slingeren. Deze elementen kunnen een waardevolle verbinding vormen tussen natuurgebieden.

Basiskwaliteit natuur: Een Nederlands voorgestelde minimale vereiste waaraan condities van een landschap moeten voldoen om een gewenst niveau van bij dat landschap passende biodiversiteit duurzaam in stand te houden. Dit is nodig voor het voortbestaan van algemene soorten planten en dieren.

Rijke natuur: Waarbij basiskwaliteit natuur zich focust op het herstellen van de basiscondities voor algemene soorten planten en dieren, legt rijke natuur de nadruk op natuurherstel en -ontwikkeling van speciale soorten en habitats.

Natuurrijk: Natuurrijk is een bestuurlijk vastgestelde definitie voor afspraken die gemaakt zijn met het assetteam waterveiligheid over het soortenrijk, erosiebestendig en inheems opleveren van de keringen. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan het gebruik van inheemse zaaimengsels voor dijken.

Robuuste natuur: Natuur met een hoge biodiversiteit die daardoor weerbaar en veerkrachtig is, en verstoringen zoals droogte, extreme weersomstandigheden, plagen, kan doorstaan.

Blauwgroen netwerk (BGN): Netwerk waarin de waterschappen hun watergangen, dijken en overige eigendommen inzetten om leefgebied en verbindingroutes voor planten en dieren te creëren. In dit document richten we ons op de uitwerking van het BGN voor het beheergebied van Delfland.

Groenblauw netwerk: De provincies werken aan een robuust groenblauw netwerk, waarin ze groene elementen (zoals parken en bossen) en blauwe elementen (zoals sloten en meren) verbinden.

Waardplanten: Waardplanten zijn plantensoorten waarvan sommige organismen, zoals vlinders, afhankelijk van zijn voor de voortplanting. Zo eten de rupsen van het klein koolwitje uitsluitend koolplanten, terwijl het boomblauwtje alleen klimop, heide en hulst kan verteren. Zonder deze planten kunnen de afhankelijke soorten niet overleven.

Mee-koppelen: Maatregelen voor natuur en biodiversiteit voeren we in het reguliere werk uit. Anders gezegd: realisatie van natuurwaarde vindt in combinatie plaats met werkzaamheden aan de assets waterkeringen, watersysteem en waterketen.

2

2. Het blauwgroene netwerk van Delfland

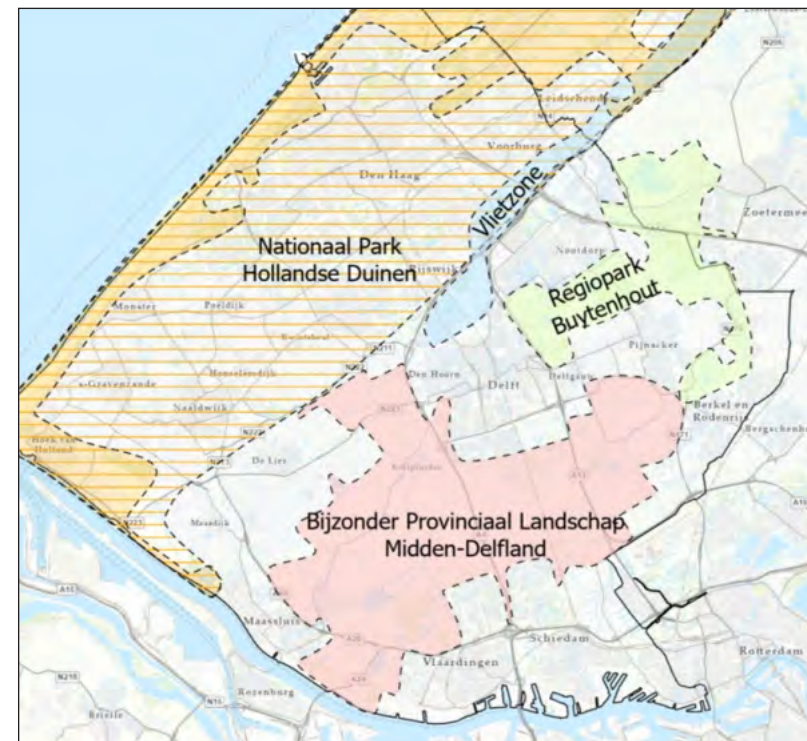
Delfland zet zijn watergangen, dijken en terreinen in om verbindingen tussen natuurgebieden te versterken, daar waar dat kan en past. De blauwgroen netwerk kaart, ofwel BGN-kaart, is daarvoor de leidraad. Basis voor het groeimodel voor de BGN-kaart van Delfland zijn bestaande groenstructuren, natuurgebieden en groene ontwikkelplannen bij gebiedspartners, zoals provincie, gemeenten en terreinbeherende organisaties. Deze natuurgebieden en de verbindingen ertussen, vormen het blauwgroene netwerk van Delfland, zie module '**Deelgebieden en gidssoorten**'.

In het blauwgroene netwerk van Delfland zijn vijf deelgebieden te onderscheiden (figuur 2):

1. Het Nationaal Park Hollandse Duinen, met typische soorten van kust- en duingebieden, zoals aal en zandhagedis. En natuurlijk onze icoonsoort rugstreeppad, die baat heeft bij onze inspanningen voor gezonde, dynamische duinen met schoon duinwater.
2. Het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, met zijn agrarische veenweidelandschap en veenmoerassen. Het open landschap is de (zomerse) thuisbasis van onze icoonsoort grutto. Icoonsoort glassnijder profiteert van natuurvriendelijke oevers.
3. Het stedelijk gebied, met Den Haag, Delft, Rotterdam en de waterweggemeenten. Hier profiteren vooral kleinere dieren, zoals ijsvogel en onze icoonsoort weidehommel, van schoon water en vergroende terreinen.
4. De Vlietzone, oostelijk van de Vliet tussen Delft en Leiden. Het is een groene schakel tussen stad en land, die onder regie van de provincie Zuid-Holland wordt ontwikkeld tot groenblauwe loper. Ideaal voor bij-

voorbeeld onze icoonsoort bittervoorn, die schoon en verbonden water nodig heeft.

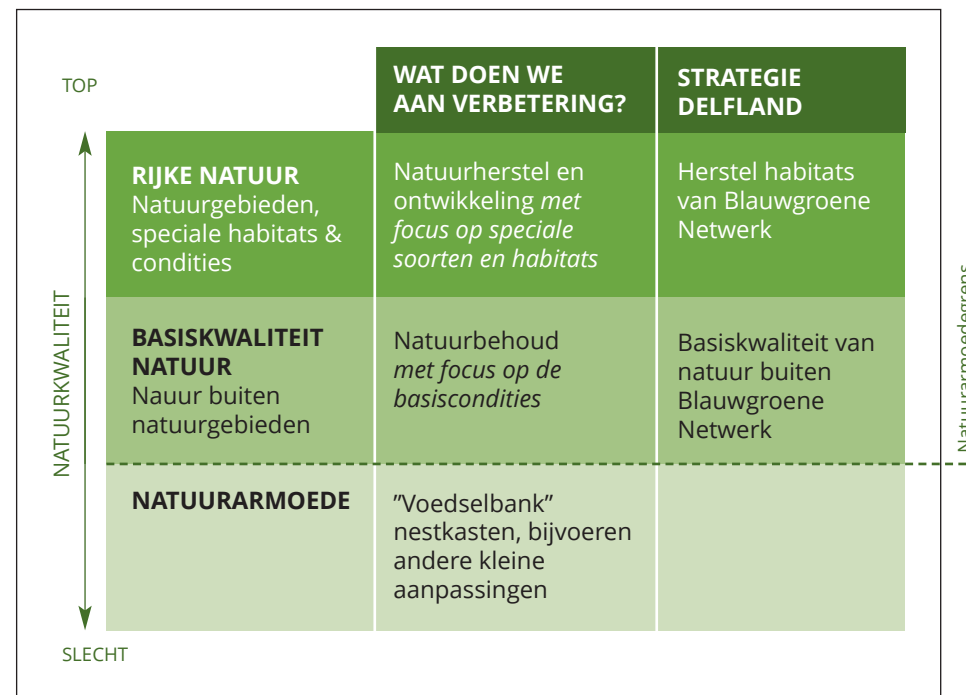
5. Regiopark Buytenhout, met zijn variatie aan geschakelde groene gebieden. Het gebied is waterrijk, en met zijn bosschages interessant voor vogels. Blauwborst en onze icoonsoort bittervoorn zijn hier thuis.

Figuur 2: de deelgebieden waarop het blauwgroene netwerk gebaseerd is

We werken op twee manieren aan de realisatie van het blauwgroene netwerk:

1. Intern, door natuurinclusieve inrichting en beheer van onze assets:
In het BGN draagt Delfland bij aan **rijke natuur**. Op onze assets nemen we gerichte maatregelen om verbindingen en leefgebieden voor planten en dieren te realiseren of behouden. We richten ons op soorten die kwetsbaar zijn en tegelijkertijd representatief zijn voor een robuust en veerkrachtig ecosysteem met een rijkdom aan soorten.
Buiten het BGN gaan we voor **basiskwaliteit natuur (BKN)**, door op onze assets minimale condities te creëren om algemene soorten te behouden, zie figuur 3.
2. Extern, door samenwerking met andere terreinbeheerders in het BGN: Samen, ieder op zijn eigendommen (/assets), kunnen we de blauwgroene verbindingen echt tot stand brengen **of versterken**. In bestaande samenwerkingsstructuren delen we onze plannen, tonen we ons commitment en vragen we anderen om mee te doen.

Figuur 3: basiskwaliteit natuur (BKN) en rijke natuur
(bron: **Kennisdocument basiskwaliteit natuur**)

We spreken over groeiambitie op ruimtelijke schaal, over wat binnen of buiten een blauwgroen netwerk valt en over rijke natuur versus basiskwaliteit natuur.

Hoe zoiets eruit kan zien. Een illustratie...

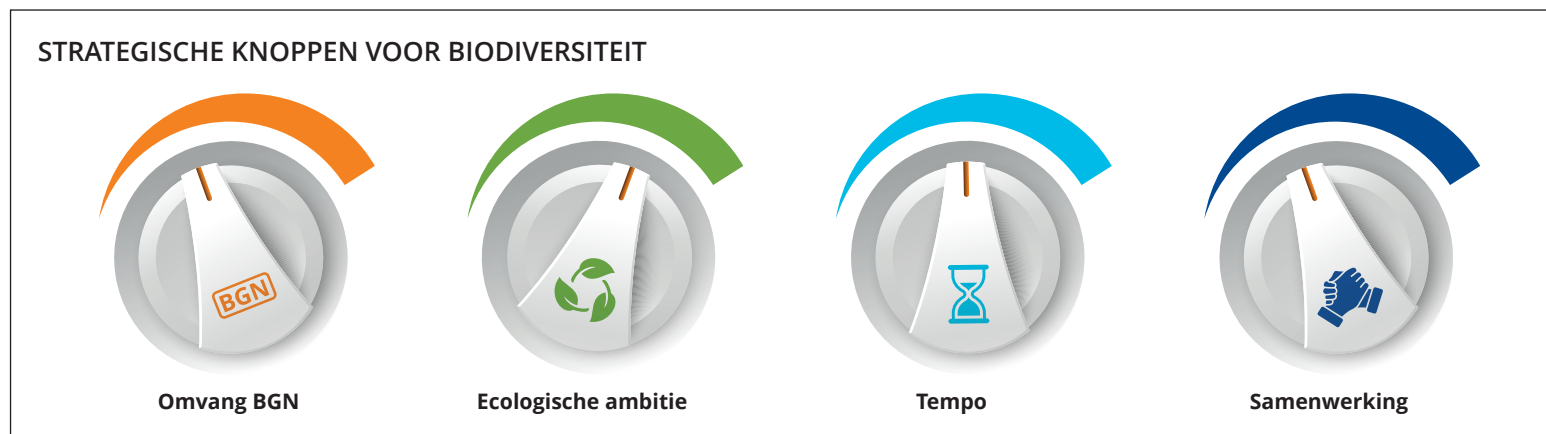
Delfland bezit assets in lijn: watergangen en keringen. Neem als voorbeeld een kering. Overal waar het kan streven we naar een basiskwaliteit natuur door kruidenrijkdom te bevorderen. Voor keringen binnen het BGN beogen we een hogere kruidenrijkdom dan erbuiten en zoeken we naar mogelijkheden voor faunavoorzieningen, bijvoorbeeld takkenrillen, struiken of insectenheuvels. Insectenheuvels? Ruim 70% van onze bestuivende insecten nestelt bij voorkeur ondergronds, wat niet vanzelfsprekend kan in onze keringen met eisen aan dicht begroeide en gewortelde bekleding. Dan is het waardevol te kijken waar aanvulling nodig is. Op onze terreinen, vaak ook aan een kering gelegen, is dergelijke ruimte vaak voorhanden en is die behoefte in praktijk vaak makkelijker in te vullen. Dat is zo'n plus die te realiseren valt. Evenals dat hekken door heggen kunnen worden vervangen en daarmee ook landschapselement kunnen zijn.

	ASSETS IN LIJN	BEDRIJSTERREINEN	LANDSCHAPSELEMENTEN
BINNEN BGN: RIJKE NATUUR			
	Natuurrijke dijken + faunavoorzieningen	Groener + Natuurinclusief	Verlies compenseren + Bomen sparen als het kan
BUITEN BGN: BASIS KWALITEIT NATUUR			
	Natuurrijke dijken	Groener	Verlies compenseren

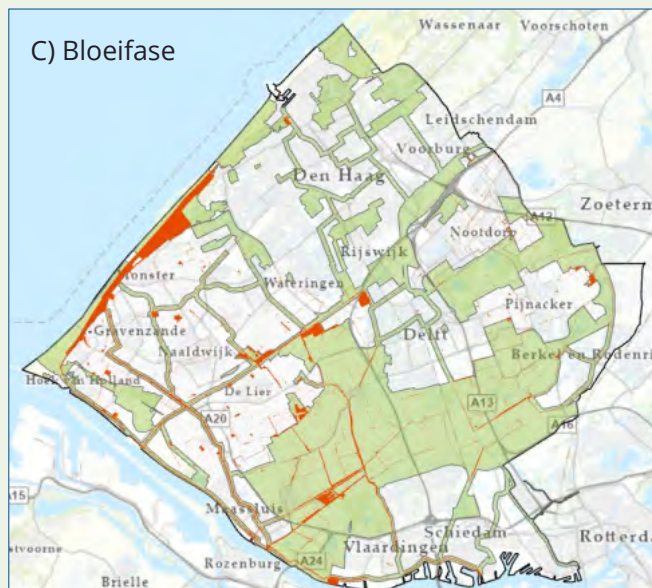
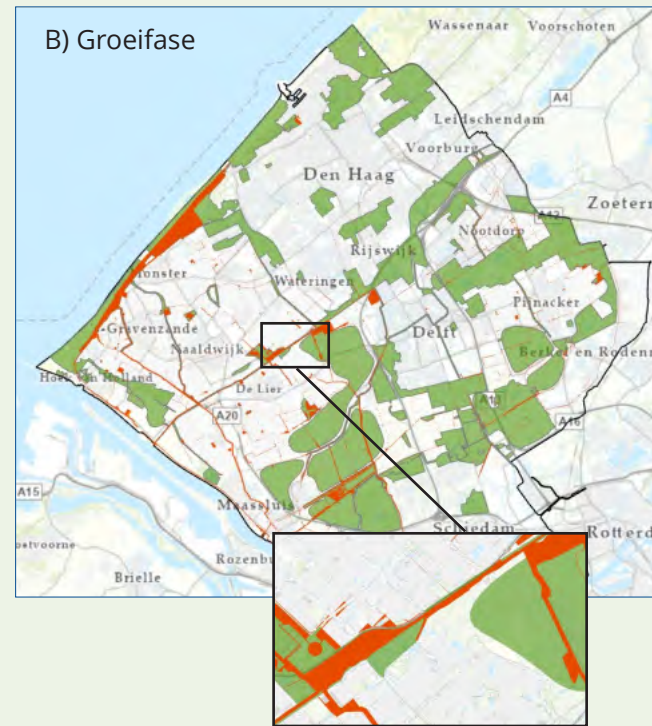
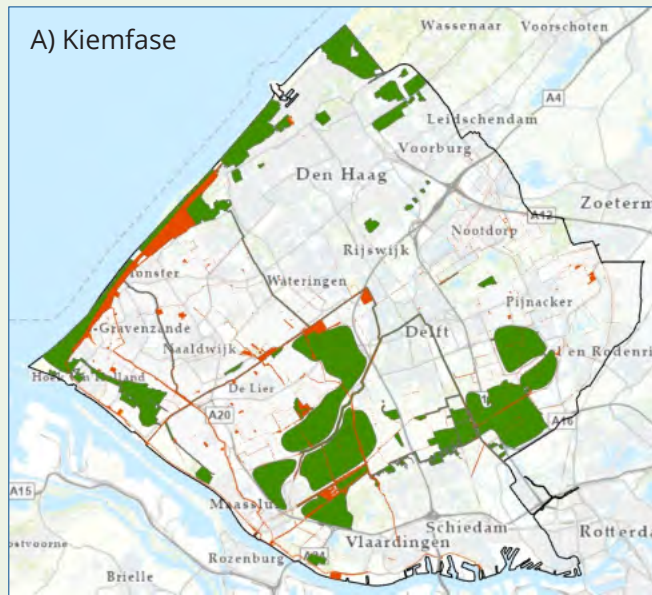
Een illustratie als deze laat zien dat genomen maatregelen binnen de ene asset, het effect van maatregelen op andere asset kunnen versterken, reden dat we een integrale invulling nastreven.

In de vorming van het blauwgroene netwerk zijn er vier knoppen waar we op kunnen sturen: omvang, ecologische ambitie, tempo en samenwerking (figuur 4). Op dit moment (najaar 2025) wordt de Nederlandse aanpak voor de natuurherstelverordening bepaald, inclusief de planning in de tijd. Ook de invulling van het begrip basiskwaliteit natuur is in ontwikkeling. Ecologische ambitie en tempo worden in deze processen gestuurd. Gezien het wettelijke c.q. landelijke opgave karakter van deze twee strategische knoppen, is de vrije keuze hierin voor Delfland beperkt. We kiezen ervoor om een voorlopige aanname te doen voor de ecologische ambitie, en om het tempo van de huidige uitvoering aan te houden, en biodiversiteit mee te koppelen in de werken van Delfland. Ondertussen volgen we de ontwikkelingen en sturen bij op ecologische ambitie en tempo zodra er meer duidelijk is.

Op basis van de huidige stand van zaken kiezen we voor een groeimodel waarbij we starten met het versterken van de bestaande natuur en recreatiegebieden (N2000, NNN en weidevogelgebieden) en verdere ervaring opdoen met natuurinclusief werken bij Delfland (de kiemfase). Vanuit daar groeien we door via de groeifase naar de bloeifase. Met behulp van jaarlijkse (voortgangs)rapportage beoordelen we of een volgende groeistap, naar een groter BGN netwerk, mogelijk en nodig is.

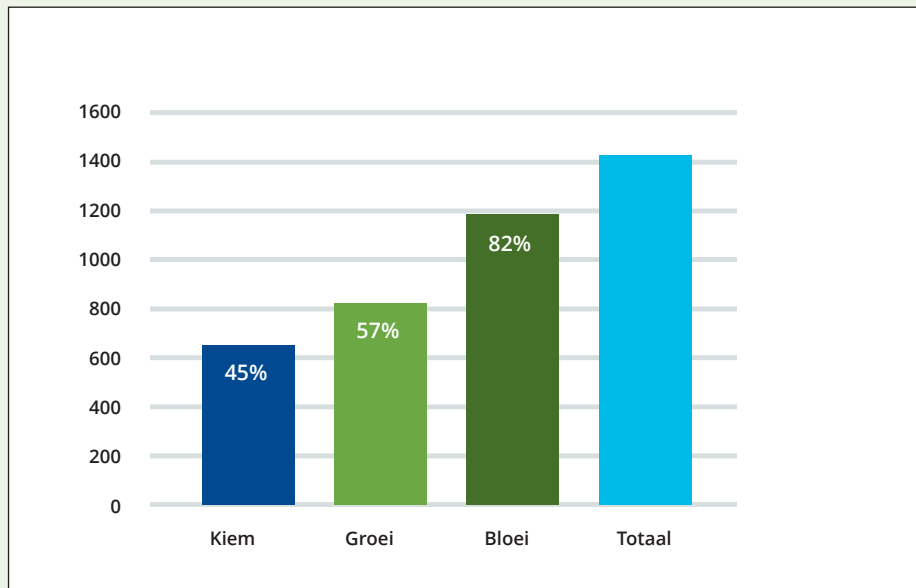
Figuur 4: Vier strategische knoppen voor de inzet op biodiversiteit.

Figuur 5: Schets van de fases van het groeimodel van het blauwgroen netwerk van Delfland: a) kiemfase, b) groeifase, c) bloeifase; inclusief eigendommen van Delfland (rood). Vergroting (in b): illustratie van de verbindende rol van Delfland.

De ontwikkeling van het BGN volgt dus een groeipad. In 2026 starten we met een beperkte omvang van het BGN, de kiemfase (schets in figuur 5a, omvang in figuur 6):

- Leefgebieden BGN = Natura 2000 (N2000), Nationaal Natuurnetwerk Nederland (NNN) en weidevogelgebieden
- Verbindingen BGN = één blauwe en één groene verbinding (kan gebundeld) tussen de N2000 en de NNN natuurgebieden waar dit mogelijk is met onze assets. Weidevogelgebied niet verbinden (predatie beperken)

Figuur 6: Toename aan eigendommen van Delfland die binnen het blauwgroene netwerk vallen tussen de verschillende fases van het groeimodel.

De focus van onze inzet op biodiversiteit ligt op onze eigen assets. We maken nadere afspraken over de invulling van rijke natuur en basiskwaliteit natuur in het assetmanagement en sluiten hierin aan op wettelijke en landelijke afspraken vanuit het Natuurherstelplan en het concept basiskwaliteit natuur. Al werkend doen we ervaring op met natuurinclusief werken. We koppelen biodiversiteit mee met het reguliere werk. De strategie biodiversiteit is dus volgend aan de planning van assets.

Uitbreiding van het blauwgroene netwerk vindt plaats door toevoeging van kerngebieden met natuurwaarde, de groeifase (schets figuur 5b, omvang figuur 6). Tussen de BGN leefgebieden voegen we extra verbindingen toe. Die kiezen we zodanig, dat we aansluiten bij het **groenblauwe netwerk** dat door de provincie Zuid-Holland wordt ontwikkeld.

Door de grotere omvang van het blauwgroene netwerk, realiseren we meer rijke natuur. Waar we eerst focussen op onze eigen assets, zoeken we in het BGN nu meer samenwerking met gebiedspartijen. Hoe meer terreineigenaren meedoen met natuurinclusieve inrichting en beheer, hoe robuuster de natuurverbindingen die we tot stand brengen.

Denkend aan het doel van de Natuurherstelverordening om in 2050 in 90% van de habitats natuur hersteld te hebben, kan Delfland nog verder groeien met de omvang van het BGN. Dat ziet er bijvoorbeeld uit als weergegeven in de bloeifase (schets figuur 5c, omvang figuur 6) waarin natuurgebieden maximaal met elkaar verbonden zijn. Of deze groeistap gemaakt moet worden, moet blijken uit de monitoring op de doelen van 2050 en uit financiële haalbaarheid. Instandhouding van eigen assets ten bate van kerntaken moet op orde zijn.

Ook kan blijken dat met mee-koppelen niet genoeg tempo gemaakt wordt. Delfland kan er dan voor kiezen om (naast mee-koppelen) projecten te initiëren ten behoeve van natuurverbindingen.

3

3. Uitvoeringsagenda

Rode draad in de biodiversiteitsaanpak van Delfland is het blauwgroene netwerk (BGN). Binnen het blauwgroene netwerk werken we aan rijke natuur op onze assets; daarbuiten aan basiskwaliteit natuur (BKN). Met deze werkwijze sluiten we aan bij landelijke opgaven, zoals de aanpak BKN die door het ministerie van LNV ontwikkeld wordt en het **manifest** blauwgroen netwerk van de waterschappen. Bovendien sorteren we voor op het nationale Natuurherstelplan, dat Nederland volgens de Europese natuurherstelverordening klaar moet hebben in september 2026. Zie de module **wetgeving en opgaves**.

We sluiten aan bij de zeven biodiversiteitsthema's uit het **Raamwerk Biodiversiteit** van de waterschappen: ecologische waterkwaliteit, realisatie blauwgroen netwerk, terrestrische biodiversiteit, biodiversiteit in beheer en onderhoud, biodiversiteit in medegebruik, natuurinclusief bouwen en beheersing exoten. Het raamwerk, waarover meer in hoofdstuk 5, is voor de waterschappen richtinggevend in de biodiversiteitsaanpak. Het vormt naar verwachting de basis voor toekomstige (wettelijke) rapportages over biodiversiteit en de inspanningen op de natuurherstelverordening.

Doel en aanpak binnen de zeven biodiversiteitsthema's staan beschreven in de verdiepende modules van dit document.

- A. **Ecologische waterkwaliteit:** schoon en levend water is essentieel voor (breed) natuurherstel, en bij uitstek een taak van de waterschappen. We versterken de ecologische waterkwaliteit met de aanleg van natuurvriendelijke oevers, het stimuleren van onderwatervegetatie en het verbeteren van de chemische waterkwaliteit. Zie de **module waternatuur**.
- B. **Realisatie blauwgroen netwerk:** onze lijnvormige assets (watergangen, dijken, bermen) zijn leefgebieden voor planten en dieren én verbindingen voor natuur. In de belangrijkste natuurgebieden en -verbindingen nemen we extra maatregelen voor de biodiversiteit. We nodigen gebiedspartners uit om samen met ons te werken aan de natuurverbindingen. Zie **module natuurverbindingen / realisatie blauwgroen netwerk**.
- C. **Terrestrische biodiversiteit:** op dijken en (bedrijfs)terreinen maken we ruimte voor natuur. Dijkverbetering doen we op een natuurrijke manier, o.a. door gebruik van lichte klei en door kruidenrijke inzaai. We onderzoeken hoe we onze gronduitgifte kunnen (blijven) verduurzamen en welke maatregelen we kunnen treffen die bijdragen aan de natuur en biodiversiteit. We proberen bij te dragen aan de groenblauwe dooradering van het buitengebied, o.a. met bomen en landschapselementen. Zie de module **natuur op het land**.

- D. **Biodiversiteit in beheer en onderhoud:** ecologisch werken wordt de standaard in ons beheer en onderhoud. Waar mogelijk maaien we onze keringen gefaseerd en voeren het maaisel af. Op onze (bedrijfs)terreinen schakelen we nog verder over naar ecologisch groenbeheer. Zo kiezen we voor inheemse beplanting en beperken we bodemberoering. Zie de **module beheren en onderhouden voor natuur**.
- E. **Biodiversiteit in medegebruik:** in gebieden met kwetsbare water-natuur is verstoring door o.a. pleziervaart nadelig voor de biodiversiteit. Zonering, dus het beperken van de toegang tot kwetsbare wateren is een effectieve maar ook sociaal impactvolle maatregel. Sommige waterschappen stellen zonering al langer in; bij Delfland gaan we de mogelijkheid en wenselijkheid van 'natuurinclusief medegebruik' nog verkennen. Zie de **module medegebruik in harmonie met de natuur**.
- F. **Natuurinclusief bouwen:** in onze projecten koppelen we maatregelen voor biodiversiteit mee. We ontwikkelen een systematiek om voor alle soorten projecten mogelijke maatregelen te selecteren. Denk aan faunavoorzieningen, hagen en kruidenrijk grasland. Zie **module natuur-inclusief bouwen**. Met natuurinclusieve projecten versterken we de natuur op het land en de waternatuur.
- G. **Beheersing exoten:** invasieve exoten kunnen een bedreiging zijn voor de biodiversiteit, zowel op het land als in het water. Delfland hanteert daarvoor een exotenaanpak. Deze aanpak omvat preventie, bestrijding en beheersing; waar passend kan Delfland ook kiezen voor acceptatie. Zie de **module exotenbeheer**.

De onderdelen A en C t/m G vormen onze interne aanpak, ofwel de natuur-inclusieve uitvoering van ons werk en de natuurinclusieve inrichting van onze terreinen. We koppelen deze aanpak mee met ons dagelijkse werk. De planning daarvan wordt gestuurd in het assetmanagement. Biodiversiteit lift mee.

Onderdeel B is richtinggevend voor de aanpak van A en C t/m G: binnen het BGN werken we aan rijke natuur en buiten het BGN aan basiskwaliteit natuur. We vertalen de vereisten vanuit 'rijke natuur' en 'BKN' naar de programma's van eisen in het assetmanagement. Onderdeel B is ook de externe aanpak voor biodiversiteit. Hierin maken we afspraken met onze gebiedspartners over de gezamenlijke realisatie van natuurverbindingen.

Per bestuurlijke programmalijn staat hierna waar we de komende jaren naartoe werken. Waar mogelijk vermelden we een indicator, bijvoorbeeld een percentage natuurinclusief uitgevoerde maatregelen. Soms is eerst nog een ontwikkelstap nodig, en staat er een inspanning, bijvoorbeeld 'afspraken maken over...'. Nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld in wetgeving, kunnen nieuwe inspanningen verlangen. Die ontwikkelingen blijven we actief volgen en waar passend betrekken in de aanpak voor biodiversiteit. Versterking van de ecologische waterkwaliteit en de aanpak van exoten is elders belegd binnen Delfland. Beide noemen we hier alsnog, vanwege hun relevantie voor de biodiversiteit en hun positie in het Raamwerk Biodiversiteit. (Omdat ze formeel buiten de biodiversiteitsaanpak vallen, zijn ze lichtgrijs gemarkeerd.)

Programmalijn Waterkeringen

1. Dijkverbetering natuuriijk

Bij groot onderhoud geldt momenteel al het uitgangspunt “natuuriijk opleveren tenzij”. Tenzij's zijn bijvoorbeeld droogtegevoelige kade en onvoldoende ruimte door bebouwing of wegen, daardoor zijn niet alle keringen geschikt.

In het meerjarenplan keringen tot 2035 is nu circa 130km aan kadeverbetering opgenomen; in de kiemfase valt 25% daarvan binnen het blauwgroen netwerk en 75% daarbuiten. De aanbestedingstrajecten voor de komende jaren zijn al deels doorlopen, waardoor in 2026 max. 50% van geschikte trajecten in groot onderhoud natuuriijk terugkeren. Dit percentage groeit via 75% in 2027 naar 100% van de geschikte trajecten in 2029. Het jaarlijks daadwerkelijke gerealiseerd areaal is onderdeel van de voortgangsrapportage biodiversiteit.

Meer info in module: **Natuur op het land**

2. Ecologisch maaien

Nu al wordt 60% van de keringen die Delfland in eigen beheer heeft conform ecologische maaiprotocolen gemaaid (waarin afspraken zijn vastgelegd als niet klepelen tenzij, gebruik van materieel, maaihoogte, methode en frequentie). Dit kan groeien naar orde 80%. De resterende 20% is als ongeschikt bestempeld. In 2026 brengen we de kosten, en tijdspad waarbinnen dit kan worden gerealiseerd in beeld.

Meer info in module: **Beheren en onderhouden voor natuur**

Programmalijn PPLG

3. In 2026 voeren we een verkenning uit en maken we afspraken over bomen en andere landschapselementen; te denken valt aan toename (aantallen / oppervlakte) van landschapselementen in beheer van Delfland.

Het gepresenteerde voorbeeld (kader pagina 4) schetst een situatie waarin Delfland buiten het BGN verlies aan boomareaal compenseert (iets dat meestal ook verlangd wordt door gemeenten in ons gebied) en binnen het BGN daarnaast extra zorg draagt voor behoud van ecologisch waardevolle bomen.

Meer info in module: **Natuur op het land**

Programmalijn Waterkwaliteit

0. We realiseren waternatuur in lokaal/overig water: 80% daarvan ligt binnen de begrenzing van het blauwgroene netwerk (prioritering van kiem naar bloei). Het areaal natuurvriendelijk maaien (ecokleurenkoers: geel en groen) blijft constant of neemt toe

Meer info in module: **Waternatuur**

Programmalijn Biodiversiteit

4. Realisatie van een blauwgroen netwerk (BGN)

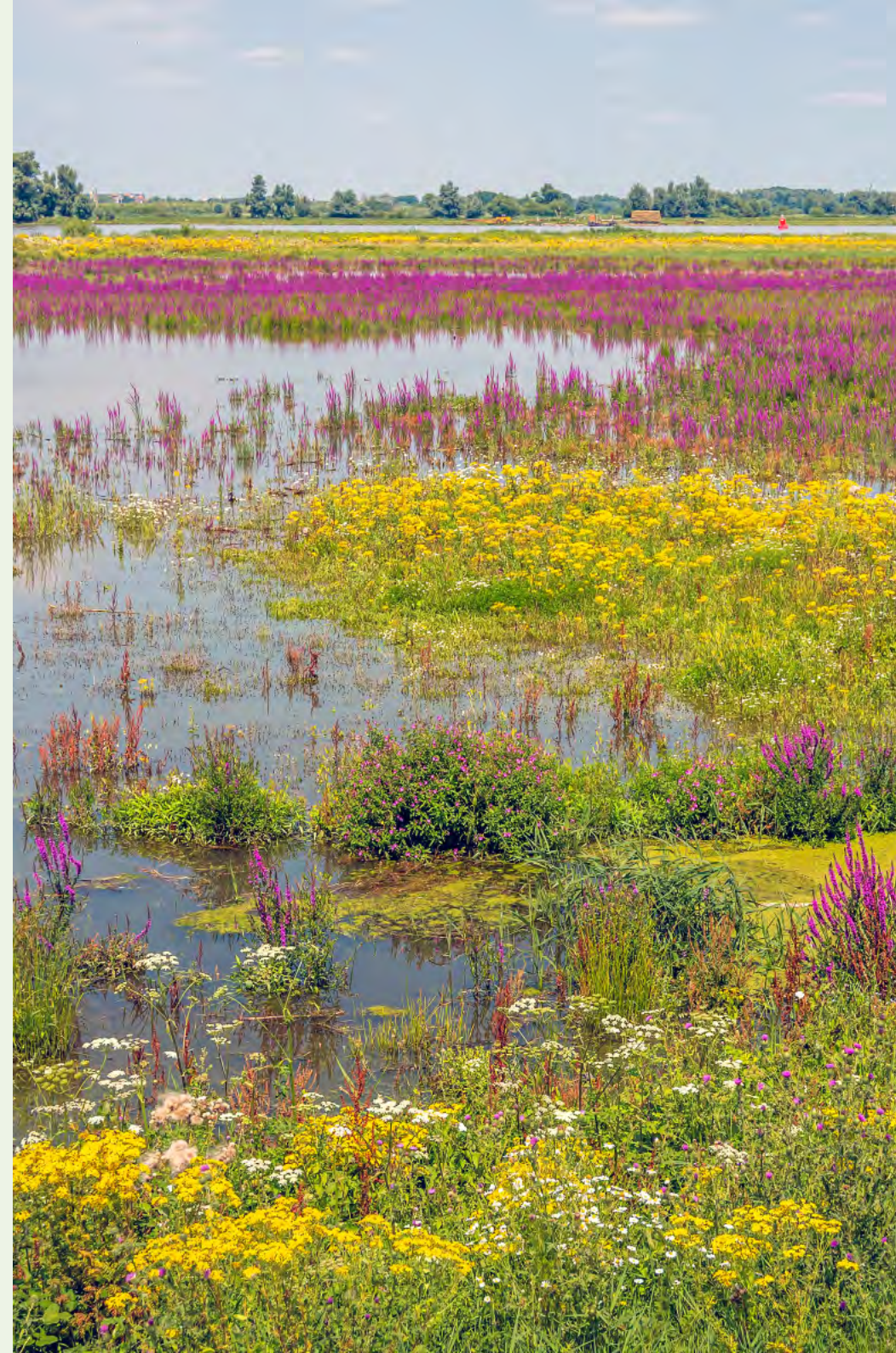
Delfland heeft een BGN kaart opgesteld op basis van informatie van onze gebiedspartners, met specifieke aandacht voor de positie van onze eigen assets daarin. In 2026 zorgen we ervoor dat deze kaart geborgd wordt in onze werkprocessen. De BGN kaart is niet statisch en een eenmalig ontwerp, maar een dynamische kaart die aangepast wordt als natuurvisies en ambities van gebiedspartners daar aanleiding toe geven. Zo blijft ons netwerk aansluiten op de inspanning van anderen. In 2027 worden met stakeholders de belangrijkste en meest kansrijke locaties en verbindingen in kaart gebracht, waaraan wij bijdragen met projecten op onze eigen assets.

Meer info in modules: **Deelgebieden en gidssoorten & Natuurverbindingen / realiseren blauwgroen netwerk (BGN)**

0. Aanpak Exoten

Het exotenbeleid wordt volgens afspraak nageleefd; in 2025 bijvoorbeeld zet Delfland actief in op bestrijding van vijf invasieve exoten.

Meer info in module: **Exotenbeheer**

Programmalijn Recreatief medegebruik

5. In 2027 wordt een verkenning uitgevoerd naar wenselijkheid van en bijdrage aan de biodiversiteit van het instellen van zonering ten behoeve van de biodiversiteit. Op grond van de bevindingen wordt dit waar nodig geïntegreerd in het vaarbeleid.

Meer info in module: **Medegebruik in harmonie met natuur**

Programmalijn Waterkwantiteit & Waterketen

6. Natuur in projecten terreinen watersysteem

In 2026 vindt doorontwikkeling plaats van de systematiek voor een werkwijze voor natuurinclusiviteit in projecten op bedrijfsterreinen. Deze werkwijze hebben we in 2030 geïmplementeerd in alle projecten waar herstel van biodiversiteit in kan worden meegekoppeld.

Meer info in module: **Natuurinclusief bouwen**

7. Natuur in projecten terreinen waterketen toelichting identiek aan 6.

Programmalijn Interne dienstverlening en bestuursondersteuning

8. Duurzame gronduitgifte

In 2026 onderzoeken we verder hoe we de contracten voor pacht, huur en bruikleen kunnen (blijven) verduurzamen en welke maatregelen we kunnen treffen in duurzame gronduitgifte die bijdragen aan de natuur en biodiversiteit. Als we maatregelen vastgesteld hebben, nemen we deze op logische momenten op in de contracten, zoals bij het afsluiten van een nieuw contract. Een KPI is nog ter nadere invulling.

Meer info in module: **Natuur op het land**

9. Ecologisch groenbeheer

Delfland faciliteert plant en dier binnen het bestaande contract groenbeheer. Dit contract loopt af in 2027. In 2026 bepalen we de impact en voorwaarden voor de nieuwe aanbesteding groenbeheer. We streven daarbij naar 100% ecologisch hovenieren op onze terreinen.

Meer info in module: **Beheren en onderhouden voor natuur**

foto: Rianne Trompetter

4

4. Monitoring en voortgangsrapportage

In hoofdstuk 3 staat hoe Delfland bijdraagt aan meer biodiversiteit en aan herstel van natuur. Voor de periode 2026 – 2030 hebben we voor elk van deze programmaonderdelen jaarlijkse inspanningen en indicatoren benoemd. Daarop monitoren we, om na te gaan:

- of de uitvoering op koers is (voortgangsmonitoring);
- in hoeverre onze maatregelen effect sorteren (effectmonitoring);
- of een volgende stap in het groeipad gemaakt kan worden.

Elk assetsysteem - waterkeringen, watersysteem, waterketen en overige terreinen - heeft zijn eigen groeipad en snelheid. Hiermee is het groeipad flexibel en adaptief bij veranderende omstandigheden en blijft het spanningsveld tussen ontwikkelen van natuurwaarde en uitvoeren eigen kerntaken beheersbaar.

We werken en monitoren volgens het door de waterschappen en kennisinstituten opgestelde **Raamwerk Biodiversiteit**¹. Het raamwerk benoemt de verschillende domeinen waar een waterschap actief is (water, oevers, dijken, terreinen en gebouwen en de samenwerking met derden) en suggereert hiervoor indicatoren en maatregelen voor biodiversiteit. De indicatoren beslaan zowel beleidsniveau, als maatregeleniveau, als effectniveau, zie hiervoor tabel 1. Uitgangspunt voor de gesuggereerde maatregelen is om waar mogelijk bestaande natuur te versterken en om tenminste negatieve impact te mitigeren of compenseren.

foto: Menno Reemer

¹) Raamwerk Biodiversiteit 2.0, Indicatoren voor biodiversiteit bij de waterschappen" (STOWA_2024-25)

THEMA	ONDERWERP	BELEID	MAATREGELEN	EFFECT	PRIORITERING EN OVERZICHT ADVIEZEN VOOR IMPLEMENTATIE
		Drivers, Responses	Drivers, Responses	State, Impact	Waarbij de hoogste urgentie (★ ★ ★)
WAAR MOGELIJK DE NATUUR VERSTERKEN	A. Gebiedseigen ecologische waterkwaliteit	A.1 Ecologische kwaliteit waterlichamen opgenomen in beleid, met in acht name van gebiedseigenheid (1)	A.2 Maatregelen om gebiedseigen ecologische waterkwaliteit te realiseren (1)	A.3 Aanwezigheid biodiversiteit in relatie tot gebiedseigenheid (3)	★★★ Advies om aan de slag te gaan met het gebied in kaart brengen a.d.h.v. de aangescherpte 'groene' effectindicatoren en hier beleid en maatregelen op aan te passen.
	B. Realiseren van Blauwgroen Netwerk en verbindingen via samenwerkingen	B.1 Realiseren van Blauwgroen netwerk opgenomen in beleid/ programma, en geborgde samenwerkingen (1)	B.2 Maatregelen om verbindingen en samenwerkingen te realiseren (3)	B.3. Gerealiseerde verbindingen (2)	★★★ Advies om aan de slag te gaan met het in kaart brengen van mogelijkheden voor, en realisatie van, het Groenblauw netwerk en monitoren progressie, a.d.h.v. de 'grijze' effectindicatoren.
	C. Gebiedseigen biodiversiteit op terrestrische waterschaps-domeinen	C.1 Terrestrische biodiversiteit opnemen in beleid (1)	C.2 Maatregelen ter bevordering van terrestrische biodiversiteit (2)	C.3 Basiskwaliteit en biodiversiteit i.r.t. gebiedseigenheid: aanwezigheid bepaalde indicatorsoorten (3)	★★★ Advies om aan de slag te gaan met monitoring en implementeren van beleid en maatregelen d.m.v. 'groene' en 'grijze' effectindicatoren.
NEGatieve IMPACT MITIGEREN, COMPENSEREN	D. Biodiversiteit opnemen in Beheer & Onderhoud	D.1 Werk conform Wet Natuurbescherming/ ecologisch werkprotocol opgenomen in beleid (3)	D.2 Werk volgens ecologisch werk-protocol/gebruik keurmerk voor beheer (2)	D.3 Uitvoering werken en beheer volgens ecologische werkprotocollen (2)	★★★ Advies is om aan de slag te gaan met de implementatie van ecologisch beheer in beleid en maatregelen. Gebruik indicatoren om progressie zichtbaar te maken.
	E. Biodiversiteit opnemen in medegebruiksplannen	E.1 Biodiversiteit meenemen in recreatief beleid (1)	E.2 Maatregelen om toegang/gebruik daar waar nodig te reguleren (1)	E.3 Gerealiseerd gereguleerde toegang/gebruik (1)	★★ Advies is om (recreatief) medegebruik een plek te geven in beleid en maatregelen. Gebruik indicatoren als advieswaarden.
	F. Natuur-inclusief bouwen, en bouwen met natuur	F.1 Natuur-inclusief bouwen en opnemen in beleid (1)	F.2 Natuur-inclusieve opnemen in beleid (1) maatregelen gericht op doelsoorten, of uitvoering bouwen met natuur door doelsoorten (2)	F.3 Gerealiseerde natuur inclusieve constructies gericht op doelsoorten (1)	★★ Advies is om natuurinclusief bouwen, en waar mogelijk bouwen met doelsoorten, of uitvoering natuur, een plek te geven in beleid en maatregelen. Gebruik indicatoren bouwen met natuur door als advieswaarden.
	G. Beleid beheersing exoten	G.1 Beleid beheersing invasieve soorten (1)	G.2 Aanpak invasieve soorten (1)	G.3 Uitvoering en aanpak exotenbeleid (1)	★★ Advies is om beheer van invasieve soorten een plek te geven in beleid en maatregelen. Gebruik indicatoren als advieswaarden.

Toegespitst op de Delflandse situatie hebben we (eigen) indicatoren gekoppeld aan de bestuurlijke programma's. Met die koppeling borgen we op termijn de rapportage over de voortgang van de *maatregelen* in het assetmanagement.

Monitoring van het *effect* van de maatregelen op biodiversiteit, inclusief de ontwikkeling van onze small five, organiseren we met het "*Monitoringplan Biodiversiteit 2026-2030*" (i.o.). In het monitoringsplan benoemen we ook de (kwantitatieve) gewenste effecten in termen van soortenrijkdom, volgend uit (nieuwe) wetgeving, landelijke opgaves en eigen ambities. Bij effectmonitoring sluiten we zoveel mogelijk aan bij bredere landelijke monitoring, vullen aan waar specifiek nuttig. In de kiemfase zijn deze kosten beperkt en worden gedekt uit bestaande budgetten.

Met de bestuurlijke vaststelling van het document "Strategie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit", tenslotte, borgen we thema A t/m G voor biodiversiteit in beleid. T/m 2030 stellen we jaarlijks een voortgangs- en effectrapportage op. Op basis hiervan kan bestuurlijke bijsturing op het groeipad plaatsvinden.

5

5. (Financiële) impact

Het uitvoeringsprogramma Biodiversiteit heeft als uitgangspunt dat realisatie van natuurwaarde plaatsvindt gecombineerd met werkzaamheden aan de assets waterkeringen, watersysteem en waterketen. We noemen dit meekoppelen. Hiermee zijn meerdere voordelen te behalen, het is efficiënter en goedkoper dan wanneer deze combinatie niet plaatsvindt. In 2050 zijn alle assets van Delfland door de onderhoudscyclus geweest, waardoor met het doel van 2050 voor ogen meekoppelen een logische keuze is.

Het groeimodel in deze strategie is er mede op gericht om kennis en ervaring op te doen op kosten voor investering en beheer en onderhoud. In de huidige fase - de kiemfase - van het groeipad zijn investeringen in realisatie natuurwaarde minder dan 1% van het totale investeringsvolume voor de assets van Delfland. De investeringen voor realisatie natuurwaarde, waarin wordt meegekoppeld met werkzaamheden aan bestaande assets, wordt gedeckt uit de bestaande verzamelkredieten voor waterkeringen, watersysteem en waterketen. Voor specifiek keringen geldt dat de kosten voor Basiskwaliteit natuur al zijn opgenomen in het verzamelkrediet. Voor nieuwe assets wordt op projectniveau krediet aangevraagd.

Bouwen is de eerste stap, behouden van natuurwaarde de tweede. Op langere termijn zullen de beheer- en onderhoudskosten voor groen stijgen. Enerzijds als gevolg van verandering van werkwijze, anderzijds door uitbreiding van areaal. Ook de verhouding tussen basiskwaliteit natuur en rijke natuur speelt hierin een belangrijke rol. In 2026/2027 werken we dit verder uit. Zonder dekking van toenemende beheer- en onderhoudskosten, kan groei

van het blauwgroene netwerk van Delfland niet plaatsvinden.

Essentieel in uitvoeringsprogramma Biodiversiteit is monitoring. Doen we de goede dingen en doen we ze goed. In de kiemfase kunnen deze kosten gedekt worden uit bestaande budgetten, in de fasen groei en bloei zal dit mogelijk om meer middelen vragen. Om het blauwgroene netwerk verder te kunnen laten groeien, zal daarnaast ook meer personele inzet nodig zijn. Capaciteit voor ecologische advisering, planvorming en ecologische groenbeheer zal bij fase “groei” en “bloei” moeten worden uitgebreid.

Baten

Bovenstaand is er een beeld gegeven van de (extra) kosten die aan het uitvoeringsprogramma verbonden zijn. De baten zijn minder goed te kwantificeren. Er zijn zowel baten voor de maatschappij als directe baten voor ons waterschap.

Onderzoek toont aan dat elke euro die in Nederland in natuur wordt geïnvesteerd, tussen de 8 en 38 euro aan economische en maatschappelijke waarde kan opleveren². Die zijn toe te schrijven aan 'ecosysteemdiensten' die de natuur levert, zoals koolstofopslag, waterzuivering en het voorkomen van overstromingen. Investeren in natuur en biodiversiteit levert dus aanzienlijk meer op dan de kosten, zowel economisch als maatschappelijk. Dat geldt ook op waterschapniveau: het vermindert bijvoorbeeld kosten voor waterveiligheid en klimaatadaptatie.

2) Bron: Europese Commissie (2022) *Restoring Nature: For the benefit of the people, nature and the climate*.

Voorbeelden:

- (1) Een grote diversiteit aan kruiden, struiken en bomen draagt bij aan een gezonde bodem, vangt CO₂ op en helpt bij het vasthouden van water tijdens droogte, wat negatieve gevolgen van verdroging tegengaat. Natuurlijke, kruidenrijke dijken zijn minder erosiegevoelig en hebben een betere vochthuishouding, waardoor het areaal droogtegevoelige keringen kan afnemen. Dat bespaart tijd en middelen.
- (2) Wilgen langs onze watergangen dragen bij aan de zuivering van het water en leveren ons een circulaire dienst in de vorm van grondstoffen voor takkenrillen, vissenbossen en vooroevers. Wat je uit eigen gebied haalt hoeft je niet elders in te kopen. De wilg is de biodiverse boom bij uitstek, circa 360 insecten en andere diersoorten profiteren van de aanwezigheid van wilgen. Voor icoonsoort weidehommel zijn de katjes een bron van voedsel in het vroege voorjaar.

foto: Ronald Bakker

Module 1

Wetgeving, (gezamenlijke) opgaves en eigen ambitie

Wetgeving, (gezamenlijke) opgaves en eigen ambitie

Waar Delfland met zijn Actieplan Biodiversiteit vanaf 2020 nog werkte aan een grotendeels zelf geformuleerde ambitie voor biodiversiteit, zijn en komen er steeds meer bindende afspraken. Hieronder een overzicht van de meest bepalende afspraken:

Nu al wettelijk verplicht:

- De **Omgevingswet** (met de regels uit de voormalige Wet Natuurbescherming): regelt de bescherming van (Natura 2000) natuurgebieden en van planten- en diersoorten. Voor de waterschappen is er een **'gedragscode bestendig beheer en onderhoud'** waarin staat hoe waterschappen in hun dagelijks werk natuur beschermen.
- Het **Natuurnetwerk Nederland**: : Aanvullend op Natura 2000 worden nieuwe natuurgebieden aangelegd en bestaande natuurgebieden met elkaar verbonden: het Natuurnetwerk Nederland (NNN). De provincies zijn daarvoor verantwoordelijk. Eind 2027 moet het NNN in Zuid-Holland af zijn; dat betekent dat provincie breed nog 2700 ha moet worden gerealiseerd, naar verwachting in ons beheergebied met name in de regio's Midden-Delfland en Haaglanden.
- En natuurlijk de Kaderrichtlijn Water: de wettelijke basis voor water-natuur in de KRW-wateren.

Wetten in voorbereiding/uitwerking:

- De Europese **natuurherstelverordening** (NHV): bindende doelstellingen voor het herstel van ecosystemen. In 2050 moet 90% van de aangestaste ecosystemen op het land en in het water hersteld zijn. Er zijn doelen voor habitats, voor bestuivers, voor groen in de stad, voor (vernatting van) veenweidegebieden, voor bossen en voor rivieren. Nederland moet in 2026 een natuur(herstel)plan hebben. De maatregelen in dat plan, bijvoorbeeld het verbinden van leefgebieden, zijn verplicht.
- Het **Besluit bouwwerken leefomgeving** (Bbl): stelt eisen aan de veiligheid, duurzaamheid en bruikbaarheid van bouwwerken. Mogelijk wordt in 2026 een verplichting opgenomen om **nestelvoorzieningen** voor vogels en vleermuizen aan te brengen bij utiliteitsbouw.

Landelijke afspraken in voorbereiding, gesteund door de UvW:

- Het concept **basiskwaliteit natuur** (BKN, i.o.): beschrijft de voorwaarden om algemene soorten - zoals merel en egel - algemeen te houden of te laten worden. Ambitie is het terugbrengen van natuur in stad en landschap, juist ook naast de beschermde natuur.
- De **Agenda Natuurinclusief**: geeft handvatten voor een natuur-inclusieve samenleving. Onderdeel is de natuurinclusieve inrichting van Nederland, gericht op natuurherstel en -versterking buiten natuurgebieden. De waterschappen **steunen en doen mee** aan de agenda, omdat de natuurinclusieve inrichting bijdraagt aan de doelen van de waterschappen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie en waterkwaliteit.

- Groenblauwe dooradering (GBDA): ambitie van de partners in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel om 10% van het landelijk gebied uiterlijk in 2050 in te richten met kleinschalige landschapselementen, als drager van natuur. In het Westland is dit nu b.v. 4%. Waterschappen kunnen b.v. bijdragen met natuurvriendelijke oevers en bomen(rijen).

Eigen biodiversiteitsambitie van Delfland:

- Natuurrijke dijken: in 2020 heeft de VV, met het vaststellen van het 'Investeringsplan Verzamelkrediet Assetsysteem Waterkeringen', gekozen voor natuurrijk opleveren na groot onderhoud en verbetering van waterkeringen. Daarmee legde Delfland voor zijn keringen het principe 'natuurrijk, tenzij' vast. Ook in het dagelijks beheer zijn en worden stappen gemaakt naar 'natuurrijk, tenzij'. Inmiddels zijn de natuurrijke keringen ook een richtinggevend principe in 'Water en bodem sturend' en omarmt het HWBP de natuurrijke keringen als de standaard.
- **WBP6 en commitment Deltaplan Biodiversiteitsherstel:** hierin beschrijven we – en committeren we ons aan – de aanpak voor biodiversiteit door natuurrijke dijken, waterbergingen en terreinen, natuurinclusieve projecten, ontwikkeling van het blauwgroene netwerk en verbetering van de leefgebieden van de small five.

foto: Ronald Bakker

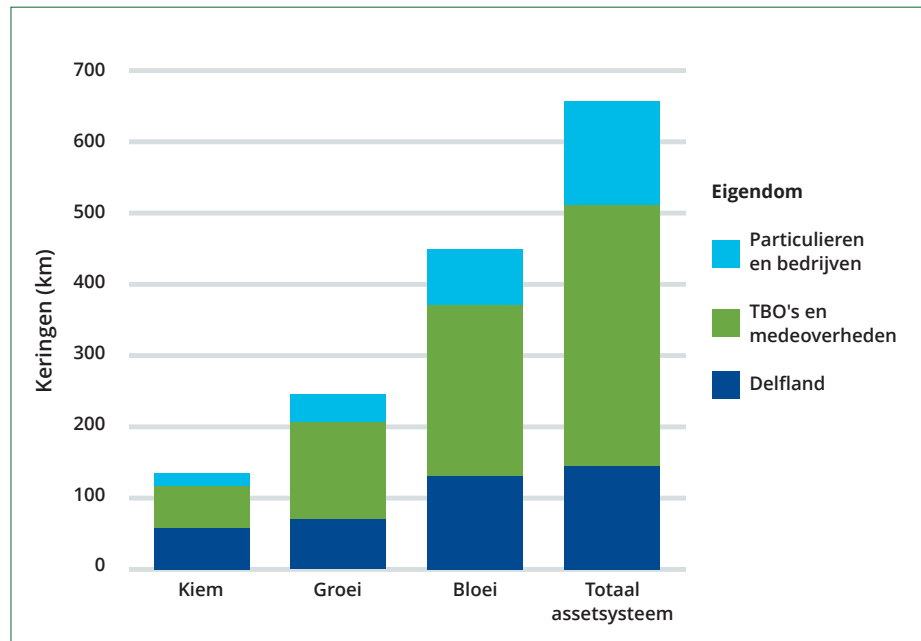

Module 2

Feiten en cijfers

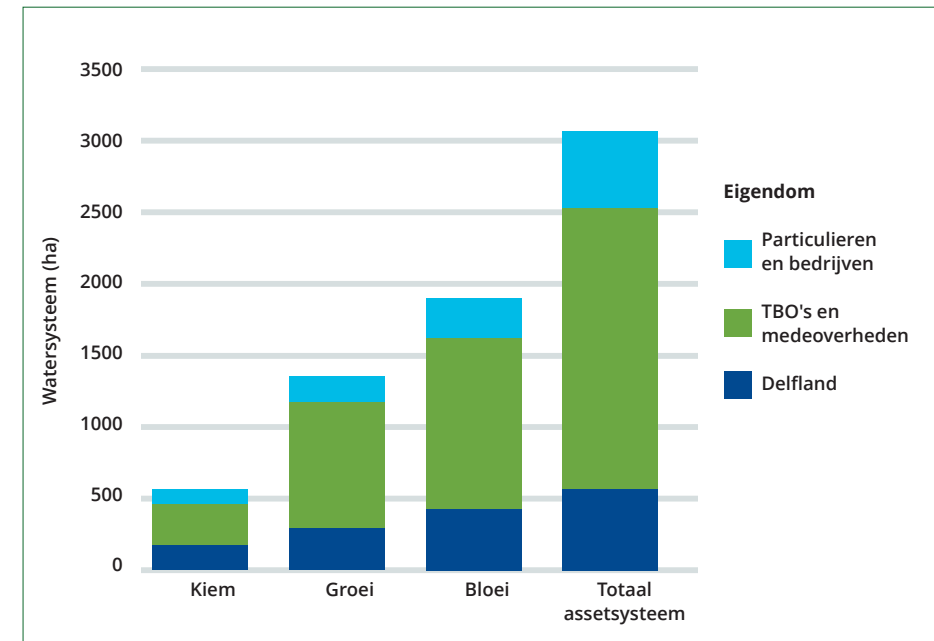
Feiten en cijfers

Delfland is eigenaar van 1427 hectare grond; zowel watergangen als droge percelen. Dit is 3,5% van de totale oppervlakte van het beheergebied. Het oppervlak aan Delflandse eigendommen dat binnen het BGN valt, neemt toe van 45% naar 82% over de verschillende fases van het groeimodel (figuur 6 in hoofdstuk 2 “Het blauwgroene netwerk van Delfland”).

Figuur 7: Verdeling van waterkeringen binnen de verschillende fases van het groeimodel voor het blauwgroen netwerk naar type eigenaar.

Delfland is verantwoordelijk voor groot onderhoud aan alle keringen, ook als deze in eigendom zijn van andere partijen. Met terreinbeherende organisaties (TBO's) en medeoverheden kunnen we onze plannen delen en afspraken maken over natuurinclusief beheer, zodat we ook op deze keringen rijke natuur kunnen realiseren. Particulieren en bedrijven kunnen we aanmoedigen om bij groot onderhoud te kiezen voor een natuurrijke oplevering. Ook in het watersysteem reikt de invloed van Delfland tot buiten de

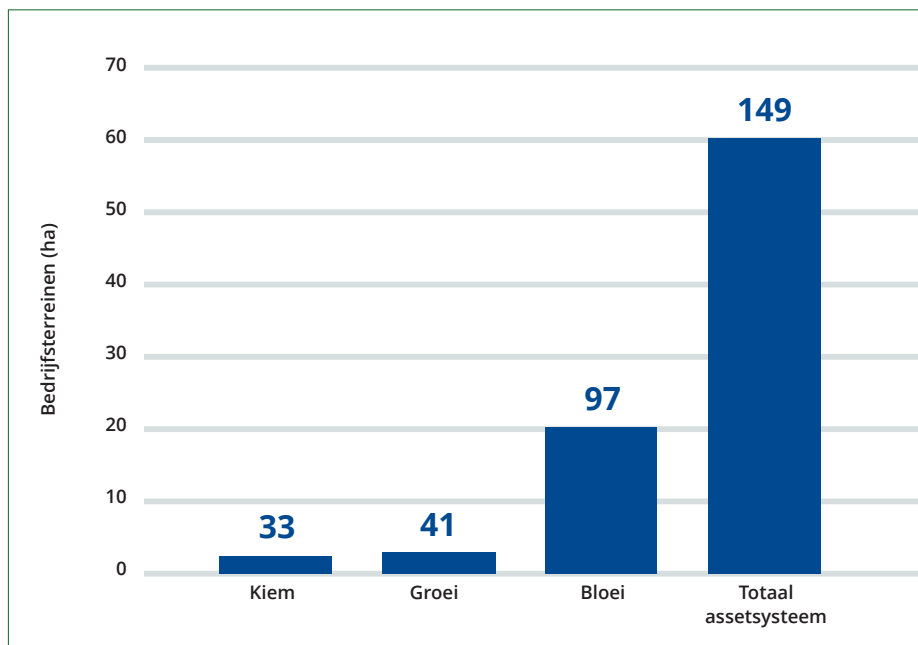

Figuur 8: Verdeling van het oppervlaktewater binnen de verschillende fases van het groeimodel voor het blauwgroen netwerk naar type eigenaar.

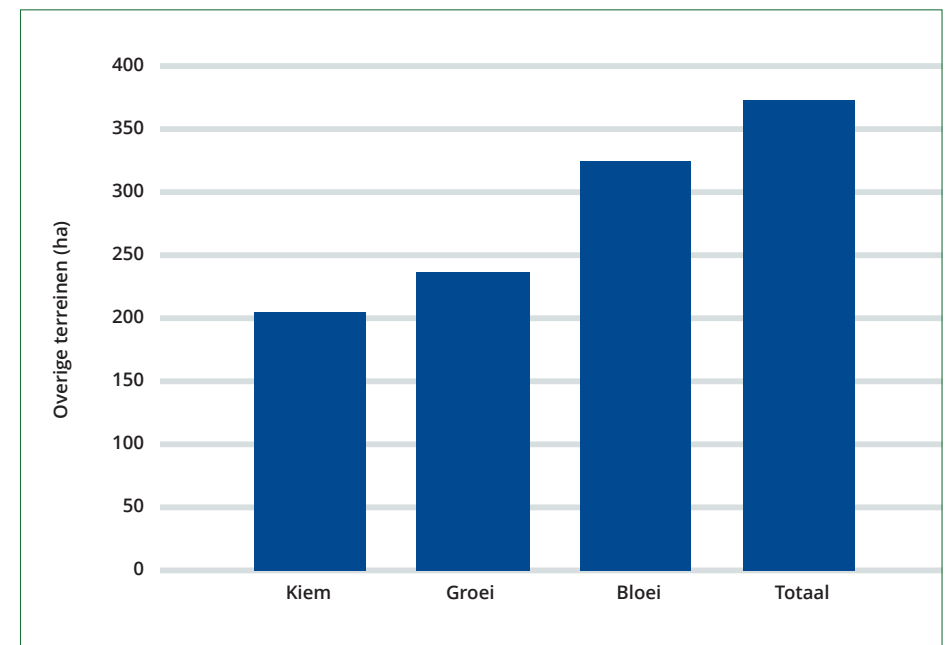
eigen watergangen, en is Delfland bijvoorbeeld onderhoudsplichtige voor bijna alle primaire watergangen en een deel van de secundaire. Figuren 7 t/m 10 geven een beeld van de hoeveelheid assets waterkeringen, watersysteem, de bedrijfsterreinen en overige terreinen binnen en buiten het BGN, opgesplitst naar type eigenaar.

De keringen die komende tien jaar groot onderhoud moeten ondergaan, zijn vastgelegd in het meerjarenplan. Hierin is nu 131 km aan keringen op-

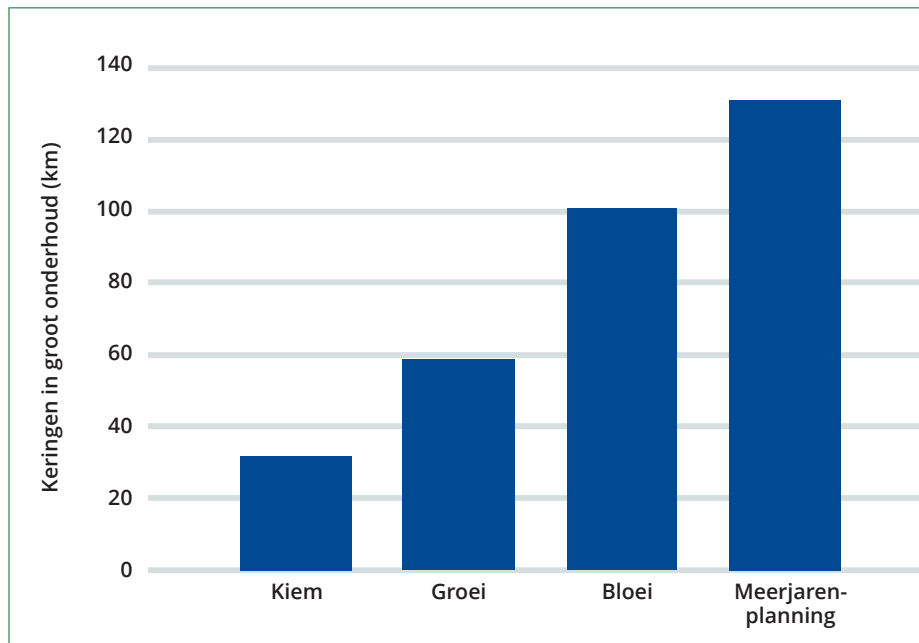
genomen, waarvan het aantal kilometer dat opgeleverd wordt als rijke natuur, afhankelijk is van de fase in het groeimodel (figuur 11). Hierbij geldt het uitgangspunt “natuurrijk opleveren, tenzij”. Tenzij’s zijn bijvoorbeeld droogtegevoelige kades en onvoldoende ruimte door bebouwing of wegen. Hierdoor zijn, ook binnen het BGN, niet alle keringen geschikt voor natuurlijke oplevering.

Figuur 9: Verdeling van de bedrijfsterreinen van Delfland (allemaal in eigendom) binnen de verschillende fases van het groeimodel voor het blauwgroen netwerk. Getallen boven de staven geven het aantal terreinen aan dat binnen elke variant valt.

Figuur 10: Verdeling van de overige terreinen van Delfland (allemaal in eigendom) binnen de verschillende fases van het groeimodel voor het blauwgroen netwerk. Deze terreinen zijn o.a. natura2000 gebieden rondom de duinen, waterbergingen en slaperdijken

Figuur 11: De meerjarenplanning (~10 jaar) voor groot onderhoud aan keringen, verdeeld over het aantal keringen dat binnen de verschillende fases van het groeimodel valt.

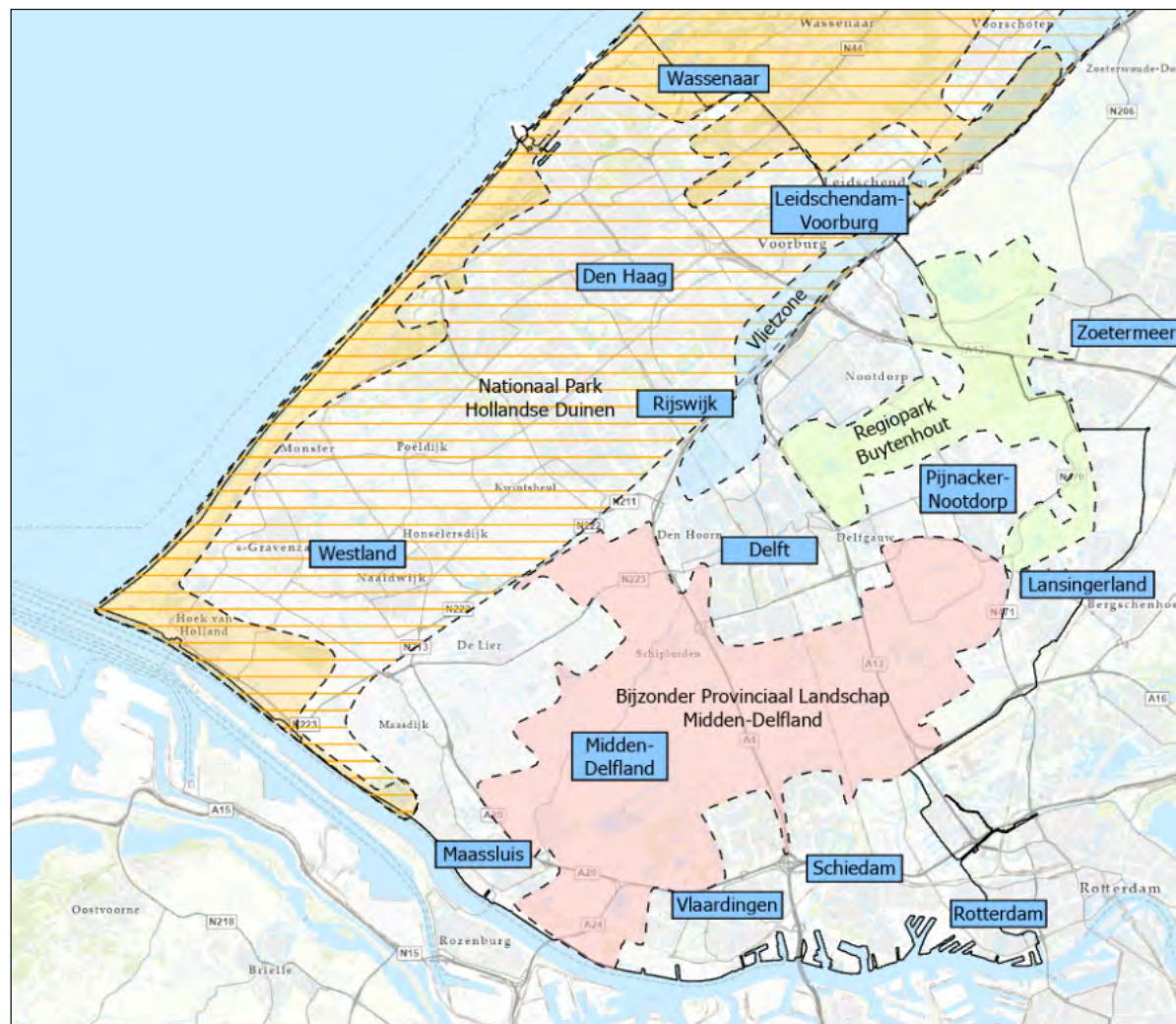
Module 3

Deelgebieden en gidssoorten

Deelgebieden en gidssoorten

Het BGN is een combinatie van (1) bestaande natuur, (2) natuurontwikkelingen die plaatsvinden bij gemeenten, de provincie en natuurbeherende organisaties in ons gebied en (3) verbindingen daartussen. De natuurgebieden in Delfland liggen voornamelijk binnen vier deelgebieden (figuur 12), die elk hun eigen overlegstructuur kennen. Daarnaast is er het stedelijk gebied, waar we met gemeentes afspraken kunnen maken over biodiversiteitsdoelen. De deelgebieden staan hieronder verder beschreven.

Per deelgebied hebben we gidssoorten aangewezen die bestaan uit representatieve iconsoorten van onze gebiedspartners en onze small five (grutto, weidehommel, glassnijder, rugstreeppad en bittervoorn). Elke gidssoort vertegenwoordigt een groot deel van de (potentieel) aanwezige biodiversiteit in zijn gebied. De soorten stellen specifieke eisen aan hun leefgebied, die vertaald kunnen worden naar inrichtingsmaatregelen. Ze geven dus richting aan onze keuzes voor inrichtingselementen en beheermaatregelen.

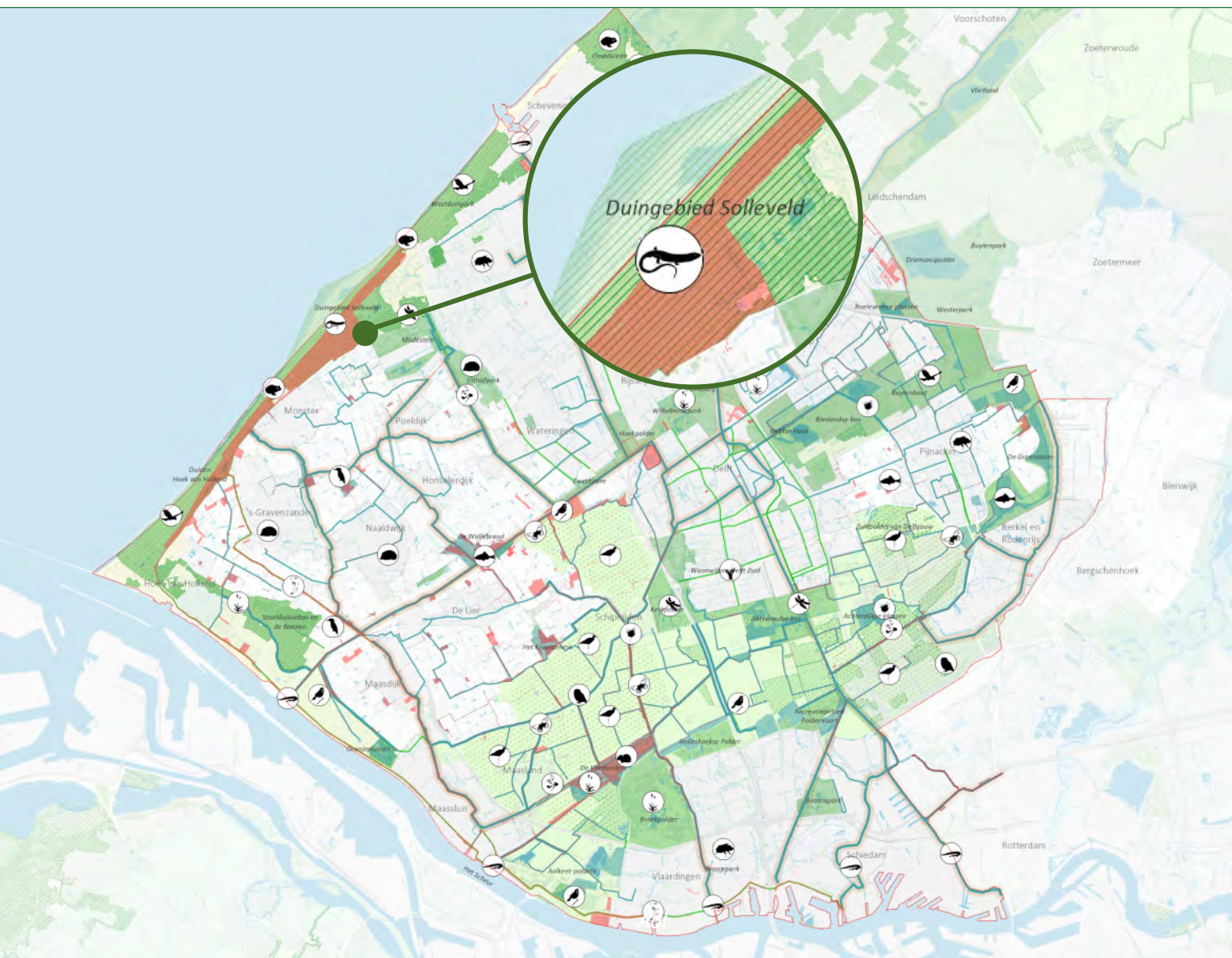
Figuur 12: Indicatie van de ligging van de verschillende deelgebieden en gemeentes binnen het beheergebied van Delfland. Voor de deelgebieden 'Natuurlijk Park Hollandse Duinen' (oranje: lopende aanvraag nationaal park, gearceerd: invloedszone), 'Vlietzone' (blauw), 'regiopark Buytenhout' (groen) en 'Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland' (roze) zijn gebiedspartners verenigd in verschillende landschapstafels. Voor het deelgebied Stedelijk gebied (inclusief standsparken) zullen afspraken gemaakt worden met de verschillende gemeentes die (deels) binnen het beheergebied van Delfland vallen.

Het Nationale Park Hollandse Duinen (NPHD)

Het NPHD is het brede Zuid-Hollandse kustgebied van Hoek van Holland tot Hillegom. Het park bestaat uit zee, strand en duinen, op een steenworp afstand van een sterk verstedelijkte omgeving. In dit deelgebied komen zeven van onze gidssoorten voor: de aal, zandhagedis, glassnijder, rietorchis, rugstreeppad, dotterbloem en blauwborst.

Gidssoorten van het Nationale park Hollandse Duinen

Gidssoorten van Het Nationale Park Hollandse Duinen

Aal

Zandhagedis

Glassnijder

Rietorchis

Rugstreeppad

Dotterbloem

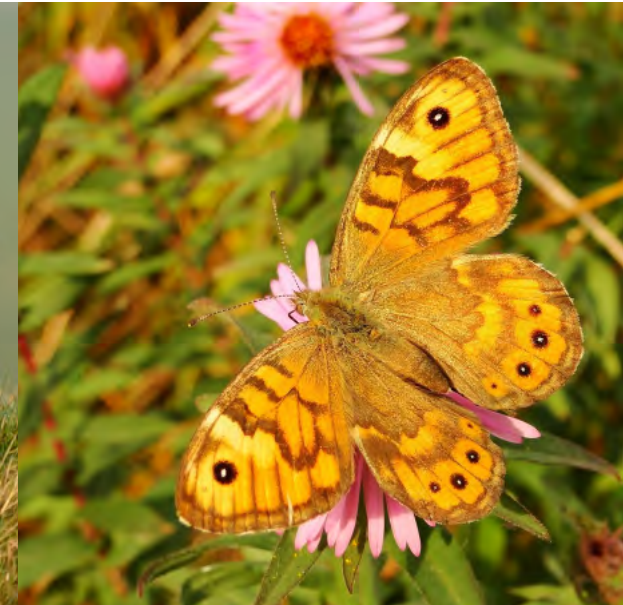
Blauwborst

Het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland

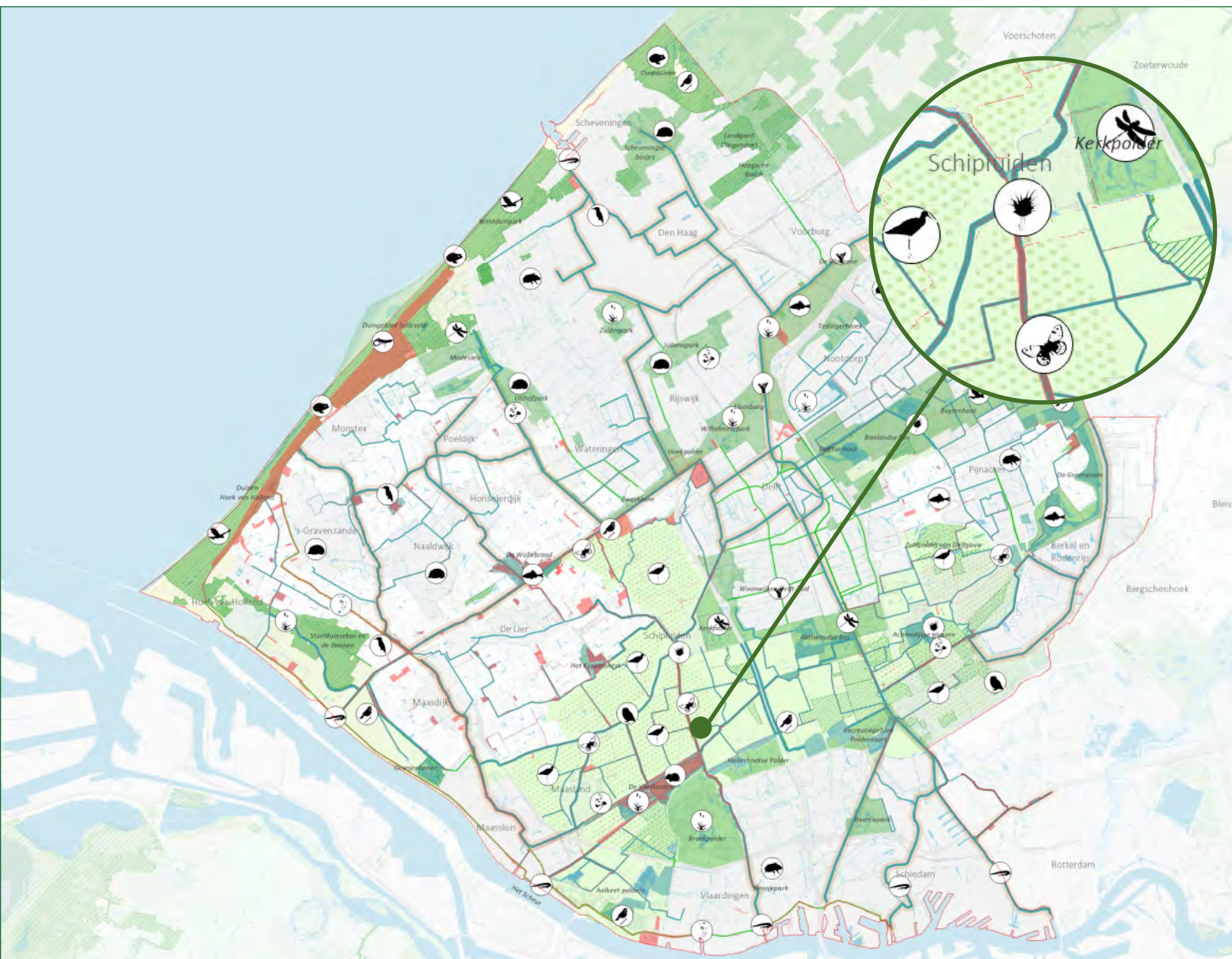
Dit deelgebied is een open landschap, met een rijke cultuurhistorie, koeien en vogels, en met weidse vergezichten. Een deel van dit gebied is agrarische veenweidelandschap, dat onderdeel is van het weidevogelkerngebied. De veenmoerassen (rietlanden) in het gebied, zijn van groot belang voor bijzondere soorten zoals de noordse woelmuis. In dit deelgebied zijn de gidssoorten de blauwborst, argusvlinder, glasnijder, rietorchis, steenuil, grutto, krabbenscheer, dotterbloem en noordse woelmuis.

foto: Martijn van Amelsvoort

Gidssoorten van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland

Gidssoorten van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland

Blauwborst

Argusvlinder

Glassnijder

Rietorchis

Steenuil

Grutto

Krabbenscheer

Dotterbloem

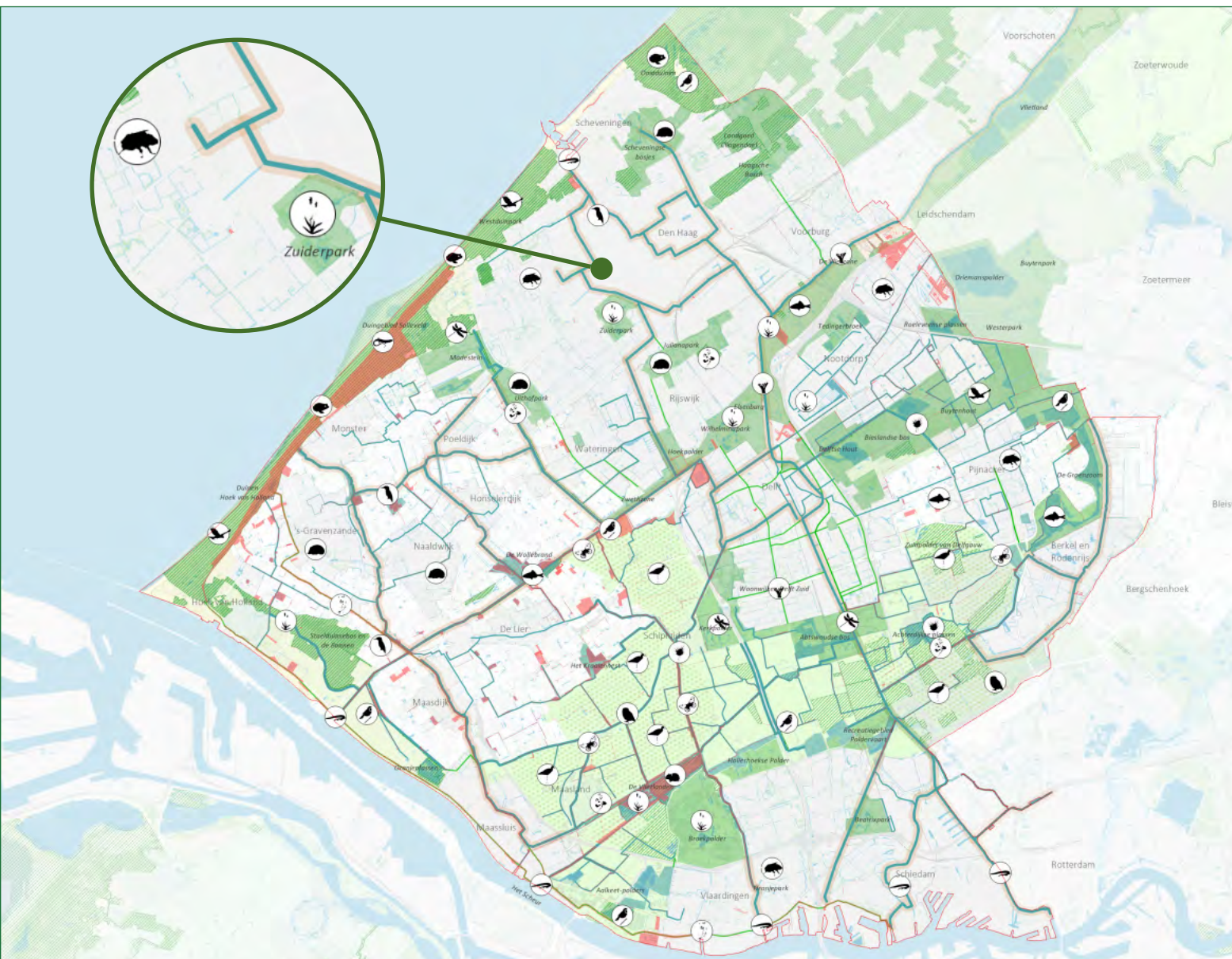
Noorse woelmuis

Het Stedelijk gebied (inclusief standsparken)

Binnen dit beheergebied valt stedelijk gebied (van Den Haag tot Rotterdam en Hoek van Holland tot Berkel) en het landgoederenlandschap. In dit gebied zijn de gidssoorten: aal, wilg, margriet, dotterbloem, ijsvogel, weidehommel en egel.

Gidssoorten van Het Stedelijk gebied

Gidssoorten van Het Stedelijk gebied

Wilg

Margriet

Dotterbloem

Ijsvogel

Weidehommel

Egel

Aal

De Vlietzone

De vlietzone omvat de Vliet en de groene strook ten oosten van de Vliet. Het gebied is een schakel tussen stad en land en tussen verschillende groengebieden, maar wel met beperkte ruimte. Het gebied wordt ook wel gezien als 'stads-landschapspark', dat een verbindende functie heeft. In dit deelgebied komen vier gidssoorten voor. Dit zijn bittervoorn, wilg, rietorchis en ijsvogel.

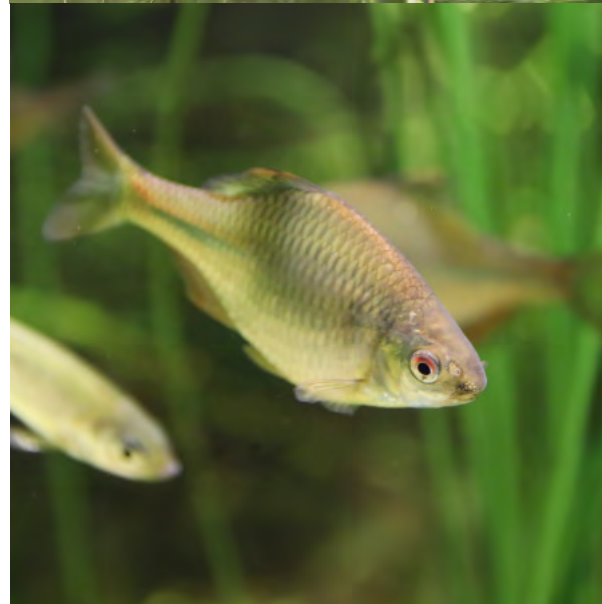

foto: Rianne Trompette

Gidssoorten van De Vlietzone

Gidssoorten van De Vlietzone

Wilg

Rietorchis

Bittervoorn

Ijsvogel

Het Regiopark Buytenhout

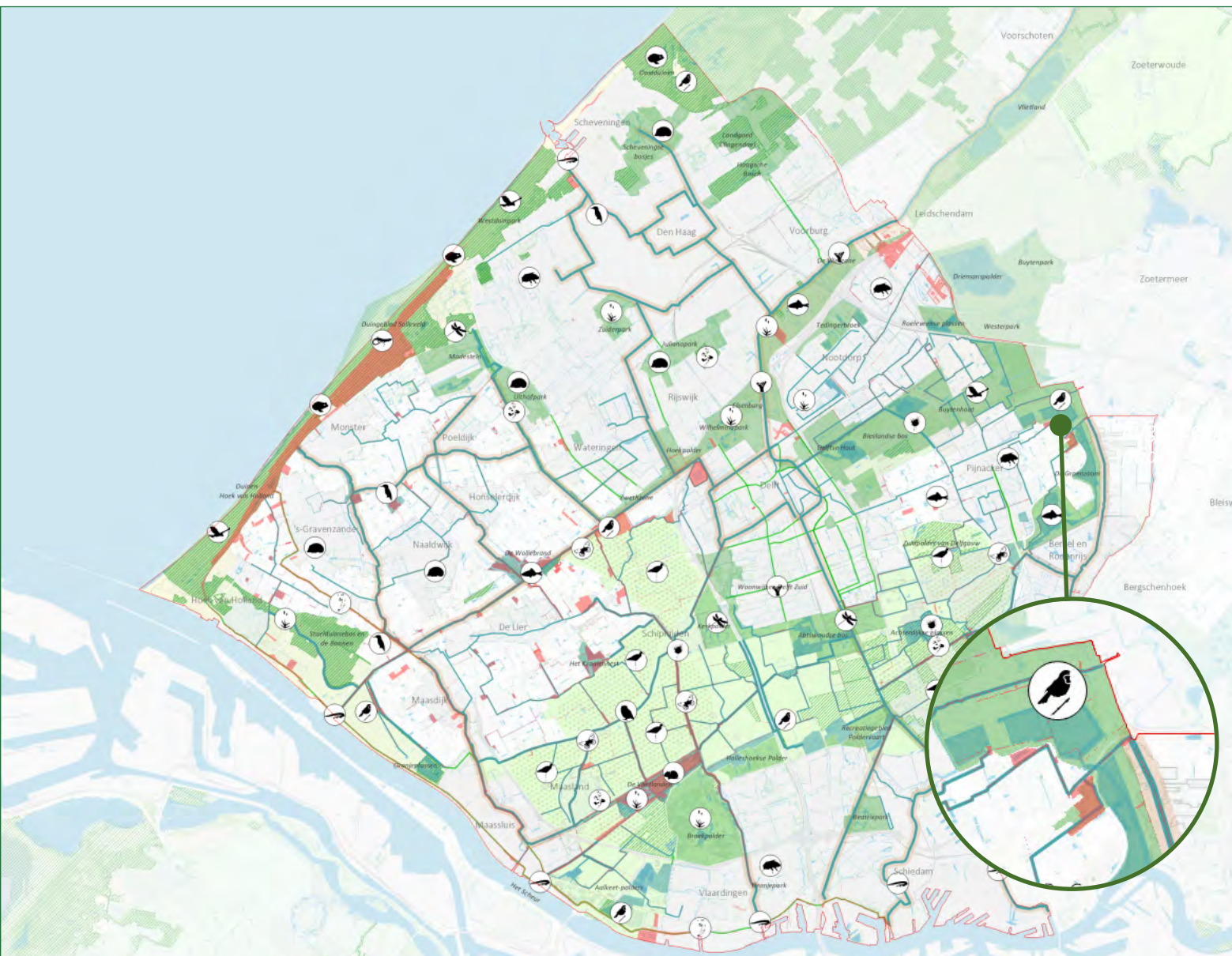
In het regiopark Buytenhout lopen verschillende groengebieden in elkaar over, elke gebied heeft zijn eigen charme, er zijn open polders tot aan dichte bossen. Het gebied is aantrekkelijk voor recreanten en daarnaast is het ook een vogelparadijs en een gebied voor waterberging. Het gebied omvat zowel houtwallen, natuurlijke oevers, waterpartijen, (moeras)bossen, open polders met weidevogelkerngebied en afwisselende randen met rietzones. In dit deelgebied komen drie gidssoorten voor. Dit zijn de blauwborst, bittervoorn en krabbenscheer.

foto: Michael Wurm, animalia.bio

Gidssoorten van Het Regiopark Buytenhout

Gidssoorten van het Regiopark Buytenhout

Blauwborst

Krabbenscheer

Bittervoorn

Module 4

Waternatuur

Waternatuur

Schoon water is van levensbelang voor mensen én essentieel voor biodiversiteit. De natuur is een soort waterzuiveringsinstallatie en over het algemeen geldt: hoe hoger de biodiversiteit, hoe beter het ecosysteem water schoon kan houden en verstoringen kan opvangen. Een natuurlijk karakter, zoals bijvoorbeeld een geleidelijk oplopende oever geflankeerd met wilgen, draagt positief bij aan de waterkwaliteit.

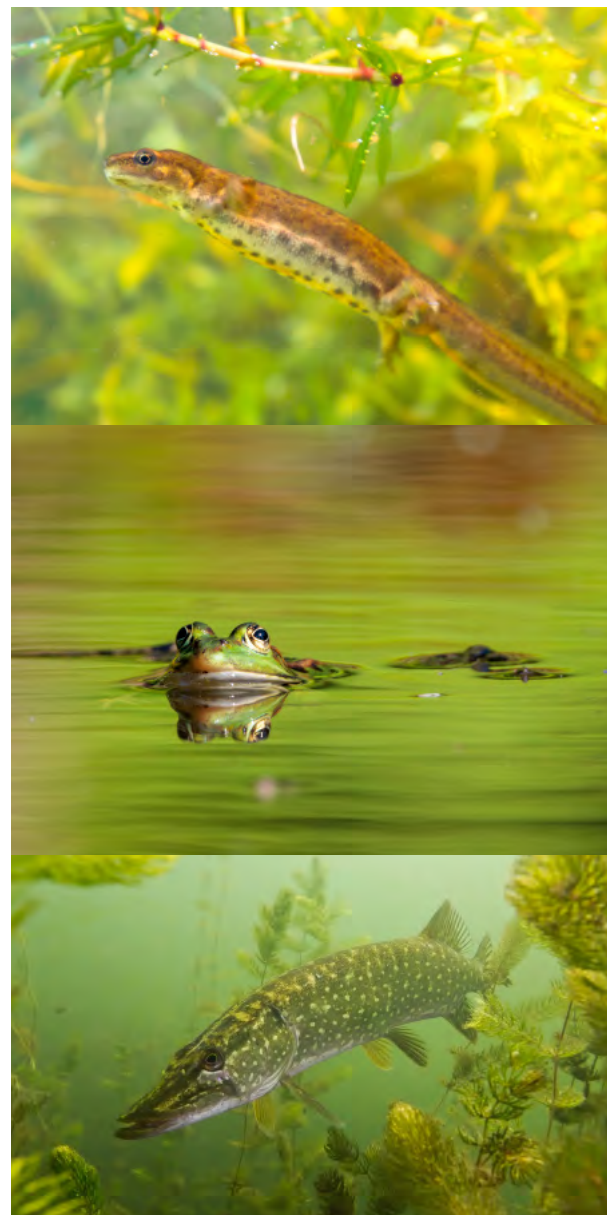
De negatieve druk op onze biodiversiteit leidt tot minder ecosysteemdiensten, een verminderd zuiveringsvermogen, vervuiling, en hoge kosten voor het in stand houden of verbeteren van de waterkwaliteit. De Kaderrichtlijn Water (KRW) is ingevoerd als wettelijke Europese verplichting om de chemische en ecologische waterkwaliteit op orde te krijgen. Hij biedt waterschappen en andere betrokken partijen één gezamenlijk doel: een goede ecologische kwaliteit van het water, die weer de basis is voor biodiversiteit in en rond het water.

De KRW onderscheidt verschillende typen waterlichamen, wat een gebiedseigen aanpak mogelijk maakt.

Binnen het programma Waterkwaliteit van Delfland werken we zowel aan het terugdringen van emissies op het water, als aan het herstellen van natuurlijker inrichting.

We stellen ook doelen en nemen maatregelen voor de (kleinere) wateren², die niet onder de KRW vallen. Voor de meeste wateren is ons ecologische doel nog niet bereikt. Vooral met waterplanten gaat het niet goed. Met maaien volgens de **Ecokleurenkoers** en ecologisch baggeren werken we aan herstel. En met de visie *Naar meer waternatuur in lokaal water* zetten we in op realisatie van zoveel mogelijk natuurlijke oevers in kleine wateren, in samenwerking met gemeentes en terreinbeheerders.

Wateren binnen het BGN krijgen vanaf 2026 meer prioriteit in de aanleg van natuurvriendelijke oevers dan wateren buiten het BGN. Ook geven we in het BGN extra aandacht aan waterland overgangen. Hierbij kun je eraan denken om daar waar mogelijk de eerste meter naast een natuurvriendelijke oever te betrekken in de inrichting.

² In termen van het programma waterkwaliteit zijn dit de sport 2 en sport 3 wateren.

Module 5

Natuur op het land

Natuur op het land

Waterschapsterreinen, zoals dijken, gemaalterreinen en zuiveringsterreinen zijn (in potentie) leefgebieden en verbindingen voor planten en dieren die op het land leven. Omdat de waterschapsterreinen vaak bij water liggen, zijn ze ideaal voor land-water soorten zoals onze small five soort glassnijder. Elk type terrein kan daarbij op zijn eigen manier waarde toevoegen. Zo vormen bloemrijke dijken linten door het landschap waar bestuivers voedsel kunnen vinden. Vanwege waterstaatkundige eisen met betrekking tot gesloten grasmat, zijn dijken voor 70% van de insectenstand niet geschikt als nestel locatie. Vaak hebben ze ook een grootschalige beheervorm, waardoor er minder ruimte is voor kleine ruimtelijke voorzieningen. Gemaal- en zuiveringsterreinen zijn hier juist wel geschikt voor, zodat de assets samen zorgen voor ‘bed & breakfast’. Om te voorkomen dat nestgelegenheden zorgen voor een ongewenste vorm in relatie met de gebruiksfunctie als bedrijfsterrein, maken we eerst een risico analyse. In de ontwikkeling van werkwijze voor natuurinclusiviteit in projecten op bedrijfsterreinen nemen we dit aspect mee.

In 2025 hebben we afspraken gemaakt over het natuurinclusief werken bij dijkverbeteringen. Binnen het BGN gaan we voor een dijkvegetatie die soortenrijk en passend is in de specifieke omgeving. En zorgen we nabij de dijk voor insectenvoorzieningen, zoals zandbedden of takkenrillen. Buiten het BGN is de dijkvegetatie matig soortenrijk. We gebruiken, zeker in het BGN, de lichtst mogelijke kleiklasse en zaaien kruidenrijke mengsels in. Met de assetlijn waterveiligheid zijn afspraken gemaakt hoe en waar de natuurinclusieve werkwijze toe te passen in nieuwe dijkverbeteringsprojecten.

Delfland streeft naar een evenwichtig bomen- en struikenbestand, in leeftijd en soortverdeling. We gaan afspraken maken om het verlies van bomen en struiken in de uitvoering van onze werken te minimaliseren en waar mogelijk te compenseren, bij voorkeur op eigen terrein. Ook willen we inzetten op aanplant van extra bomen en struiken waar mogelijk. Speciale aandacht hebben we voor wilgen; de boom met de hoogste ‘waarde’ voor biodiversiteit - ca 360 levensvormen profiteren van de wilg. Bovendien is het een beeldbepalende boomsoort, die in en aan oevers bijdraagt aan verbetering van de waterkwaliteit. Naast bomen en struiken kunnen kleinschalige landschapselementen van belang zijn op terreinen. We gaan verder onderzoeken waar deze passend zijn. Voorbeelden zijn de aanleg van insectenvoorzieningen bij dijkverbetering in het BGN en faunavoorzieningen naast natuurvriendelijke oevers. Ook met **natuurinclusieve projecten** werken we aan groenblauwe dooradering. In de “kiem” fase werken we de consequenties van deze ambities uit, voordat we het ook daadwerkelijk kunnen gaan doen. Met name beheer, onderhoud en kosten zijn hierin belangrijk, haalbaarheid en uitvoerbaarheid, zijn een belangrijke randvoorwaarde om hierin een groeistap te kunnen maken

Delfland heeft een beperkt aantal gronden in beheer gegeven aan derden, voornamelijk calamiteitenbergingen en keringen. In 2026 onderzoeken we verder hoe we de contracten voor pacht, huur en bruikleen kunnen (blijven) verduurzamen en welke maatregelen we kunnen treffen in duurzame gronduitgifte die bijdragen aan de natuur en biodiversiteit. Als we maatregelen vastgesteld hebben, nemen we deze op logische momenten op in de contracten, zoals bij het afsluiten van een nieuw contract.

Module 6

Natuurverbindingen / realiseren blauwgroen netwerk (BGN)

Natuurverbindingen / realiseren blauwgroen netwerk (BGN)

Binnen het BGN zijn drie soorten verbindingen te realiseren:

- **Groene verbindingen:** verbindingen op land, zoals een natuurrijke dijk tussen twee natuurgebieden.
- **Blauwe verbindingen:** watergangen met schoon en levend water, waarin vissen veilig van het ene naar het andere leefgebied kunnen zwemmen. De realisatie hiervan is georganiseerd in het programma waterkwaliteit.
- **Blauwgroene verbindingen:** overgangen tussen natte en droge habitats, zoals ruime, flauwe oevers naast watergangen. Veel soorten hebben beide habitats en een geleidelijke overgang daartussen nodig om te overleven.

Een blauwgroene verbinding wordt bij voorkeur gevormd door ruime natuurvriendelijke oevers. (ontwikkeling belegd bij het programma waterkwaliteit). Natuurvriendelijke oevers bevorderen de waterkwaliteit en helpen dieren om tussen water en land te bewegen. Als er geen ruimte voor een natuurvriendelijke oever is, kiezen we bij beschoeiingswerkzaamheden binnen het BGN voor Fauna Uittreed Passages (FUPs) die passen bij de soorten die in het gebied voorkomen. Buiten het BGN kiezen we voor een basisvariant FUP. Deze werkwijzen borgen we in de ontwikkeling van natuurinclusieve projecten (zie module **natuurinclusieve projecten**).

De verbindingen in het BGN hebben het ambitieniveau *rijke natuur*. Hoe rijke natuur eruit ziet, verschilt per locatie. De gidssoorten op de kaart (zie module **Deelgebieden en gidssoorten**) geven richting aan de invulling. Zo hebben weidevogels baat bij kruidenrijke graslanden zonder bomen en struiken, terwijl knotwilgen op andere locaties juist waardevol zijn als nestgelegenheid en voedselbron voor bestuivende insecten. In 2026 borgen we het werken met de BGN-kaart in de werkprocessen. In het algemeen geldt: buiten het BGN passen we generieke maatregelen toe die de condities scheppen voor basiskwaliteit natuur. Binnen het BGN is er meer maatwerk.

We hebben zelf de mogelijkheid om verbindingen aan te leggen waar de terreinen in het BGN ons eigendom zijn. Maar vaak loopt een robuuste verbinding door gebieden van verschillende eigenaren. Vaak zal er sprake zijn van een gedeelde ambitie; bij de samenstelling van onze kaart hebben we immers voortgebouwd op de ambities van anderen. We werken samen met gebiedspartners en stakeholders om de verbindingen te realiseren. In 2026 brengen we de partners en stakeholders (verder) in beeld; denk aan gemeenten, provincie, natuurbeheerders en particuliere eigenaren van keringen. We agenderen het BGN in overleggen en samenwerkingsverbanden. In 2027 willen we de kansrijke locaties en verbindingen voor het BGN samen met de partners in beeld hebben. Met onze eigen assets dragen we bij aan versterking van de natuurwaarden in deze verbindingen

Beheren en onderhouden voor natuur

Beheren en onderhouden voor natuur

Met ecologisch beheer en onderhoud beschermen we planten en dieren, en faciliteren we hun ontwikkeling. Deze ecologische werkwijze staat in ecologische werkprotocollen. Zij zijn een uitwerking van de wet- en regelgeving voor natuurbeheer. In deze protocollen staat hoe we in de uitvoering van het onderhoud rekening houden met beschermde dieren en planten. Hiermee borgen wij bijvoorbeeld de aanwezigheid van voedsel en schuilplekken voor kleine dieren op onze percelen, door niet alle vegetatie in één keer kort te maaien.

We werken toe naar 80% ecologisch gemaaide keringen in 2030. Dat zijn alle keringen bij Delfland die geschikt zijn voor ecologisch maaibeheer. Het doel van 80% betekent een uitbreiding van 26ha (20%) ten opzichte van de situatie in 2025. Kleine maaipercelen, zeer schuine maaipercelen en keringen die geïnspecteerd moeten worden in verband met droogtegevoeligheid (en dus kans op scheuren) lenen zich niet voor ecologisch maaibeheer. Deze keringen maaien we niet gefaseerd, maar we voeren het maaisel (na enkele dagen) wel af. Daardoor verschaalt de bodem en dat is goed voor de kruidenrijkdom. Op dit moment houden we bijvoorbeeld in de praktijk een maaihogte van minimaal 10cm aan en we klepelen enkel in uitzonderings-situaties.

Binnen het BGN zetten we extra stappen in het maaibeheer. We onderzoeken waar we in de winter vegetatie kunnen laten overstaan. Overstaan betekent dat we een deel van de vegetatie niet maaien in de laatste maaibeurt van het jaar. De ongemaaide planten bieden schuilplek en overwinteringsmogelijkheden voor dieren, bijvoorbeeld voor eitjes van vlinders die op deze

planten gelegd zijn. De legger van Delfland staat het overstaan van vegetatie nu niet toe. Onderzoek moet uitwijzen onder welke voorwaarden en op welke locaties afwijken mogelijk is. Daarnaast onderzoeken we of we binnen het BGN ook andere werkzaamheden gefaseerd kunnen uitvoeren, zoals het knotten van wilgen. Er is dan voor insecten altijd een wilg in de buurt die in het vroege voorjaar voedsel levert, en voor vogels altijd leefgebied. Tenslotte onderzoeken we in het BGN waar we de tijdstippen van maaibeheer aan kunnen passen, ten gunste van specifieke soorten die in het gebied voorkomen.

Op onze terreinen 'binnen de hekken' schakelen we nog verder over op ecologisch groenbeheer. Gif gebruikten we al niet; en bij nieuwe aanplant selecteren we biologische voedsel- en waardplanten voor insecten. Op een aantal zuiveringsterreinen kwam kruidenrijk graslandbeheer al in de plaats van gazonbeheer. In 2026 maken we, op basis van een impactanalyse, afspraken over ecologisch hovenieren. Na besluitvorming hierover kunnen die landen in het nieuwe groenbeheer contract in 2027. Sleutelbegrippen zijn minder ingrijpen, geen mest, wel bladeren laten liggen, snoeien beperken, kiezen voor inheemse en biologische planten en verwelkomen van een zekere (eventueel afgekaderde) rommeligheid. Binnen het BGN is er maatwerk, gericht op specifieke soorten. Buiten het BGN nemen we generieke maatregelen. Vanuit het (wensbeeld van) het groenbeheer voeden we de natuurinclusieve aanpak van projecten, waar kansen liggen voor de natuurinclusieve inrichting van de terreinen. Denk aan het toevoegen van fauna-voorzieningen en het vergroenen van de hekken.

Module 8

Medegebruik in harmonie met natuur

Medegebruik in harmonie met natuur

Recreatie is vaak verstorend voor planten en dieren in en om het water. Otters brengen bijvoorbeeld minder jongen groot als er veel vaarbewegingen en mensen in hun leefgebieden zijn. En waar mensen onbeperkt toegang hebben tot dijken en oevers worden niet alleen planten beschadigd, maar zijn er ook minder oevervogels, die bovendien minder succesvol broeden. In het gebied van Delfland wonen nu voor zover wij weten geen otters. Maar hoe mooi zou het zijn als de otter zich weer thuis voelt in ons gebied!

Door biodiversiteit op te nemen in het recreatief beleid ontstaat ruimte om toegang te beperken en daarmee biodiversiteitsschade te beperken. In 2024 besloot Delfland al om maatregelen te nemen als de waterkwaliteit in het huidige vaarnetwerk achterblijft door vaarrecreatie. Daarmee beschermt Delfland de waternatuur tegen negatieve gevolgen van recreatie.

We gaan na of we die bescherming kunnen verbreden naar oever- en land gebonden soorten langs de watergangen in het BGN. Zonering, dus het beperken van de toegang tot kwetsbare wateren, is daarvoor een effectieve maar ook sociaal impactvolle maatregel. Sommige waterschappen stellen zonering al langer in. Voor ons gebied verkennen we in 2027 de mogelijkheid en wenselijkheid van 'natuurinclusief medegebruik' in de watergangen, inclusief de oevers. Dit is maatwerk. Te denken valt aan het (periodiek/ in het voorjaar) afsluiten van een vaarweg of het beperken van de toegang tot het land, daar waar kwetsbare soorten beschermd moeten worden.

Buiten het BGN richten we het medegebruik op basiskwaliteit natuur en focussen we op waternatuur (vissen, fytoplankton, macrofauna, vegetatie). Het bestaande beleid is daar al op toegerust. .

Module 9

Natuurinclusief bouwen

Natuurinclusief bouwen

Delfland heeft zo'n 150 terreinen, klein en groot, stedelijk en landelijk. Daarop staan bijvoorbeeld gemalen, rioolgemalen en rioolwaterzuiveringen. In termen van het waterschap: het zijn terreinen voor het watersysteem en voor de waterketen. Sommige van die terreinen zijn al natuurinclusief ingericht. Bij het Schiegemeal in Schiedam bijvoorbeeld heeft bestrating plaatsgemaakt voor kruidenrijk grasland en is er een nestelwand voor ijsvogels. Zulke maatregelen aan terreinen kunnen we laagdrempelig mee-koppelen met projecten, zoals de vervanging van een (riool)gemaal. Met natuurinclusief bouwen versterken we zo de **natuur op het land** (zie betreffende module).

Afhankelijk van het soort project zijn verschillende maatregelen denkbaar. Voor nieuwe gebouwen kan dat een groen dak zijn (op nieuwe gemalen is dat al gebruikelijk) en ingebouwde nestelvoorzieningen (zie ook **wetgeving en opgaves**). Op de terreinen zelf kunnen bestrating of gras vervangen worden door kruidenrijk grasland en kunnen struiken en bomen geplant worden. In landelijk gebied kunnen we landschapselementen zoals heggen en paddenpoelen toevoegen, passend in onze ambitie voor de groenblauwe dooradering (zie module **natuur op het land**). In stedelijk gebied versterken we biodiversiteit door b.v. de hekken te vergroenen met inheemse, biologisch gekweekte klimplanten. Stenige en houtige restmaterialen zijn bruikbaar voor stapelmuurtjes en rommelhoekjes voor insecten en kleine zoogdieren.

In 2026 en 2027 werken we aan een systematiek om maatregelen voor biodiversiteit eenduidig te koppelen aan de verschillende soorten projecten die Delfland uitvoert. We doen dat in samenhang met maatregelen voor duurzaamheid en voor klimaatadaptatie. En in samenspraak met de groenbeheerder, zie de module **'beheren en onderhouden voor natuur'**. We bouwen voort op bestaande instrumenten en voegen daar eenduidigheid aan toe:

- Voor projecten buiten het BGN komen er specifieke maatregelen in de programma's van eisen.
- Binnen het BGN is er meer ruimte voor maatwerk, dus meer keuze in maatregelen, die passen in de omgeving. We borgen het maatwerk in de rol van de omgevingsmanager (externe afstemming en samenwerking) en van onze ecologisch adviseurs (helpen bij selectie van maatregelen).

Ook dijkverbeteringen voeren we natuurinclusief uit, zie de module **natuur op het land**.

Voor het vervangen van beschoeiingen maken we in 2026 afspraken over fauna-uittreedplaatsen (FUP's). Ook hier kiezen we binnen het BGN voor maatwerk, en buiten het BGN voor generieke voorzieningen.

Module 10

Exotenbeheer

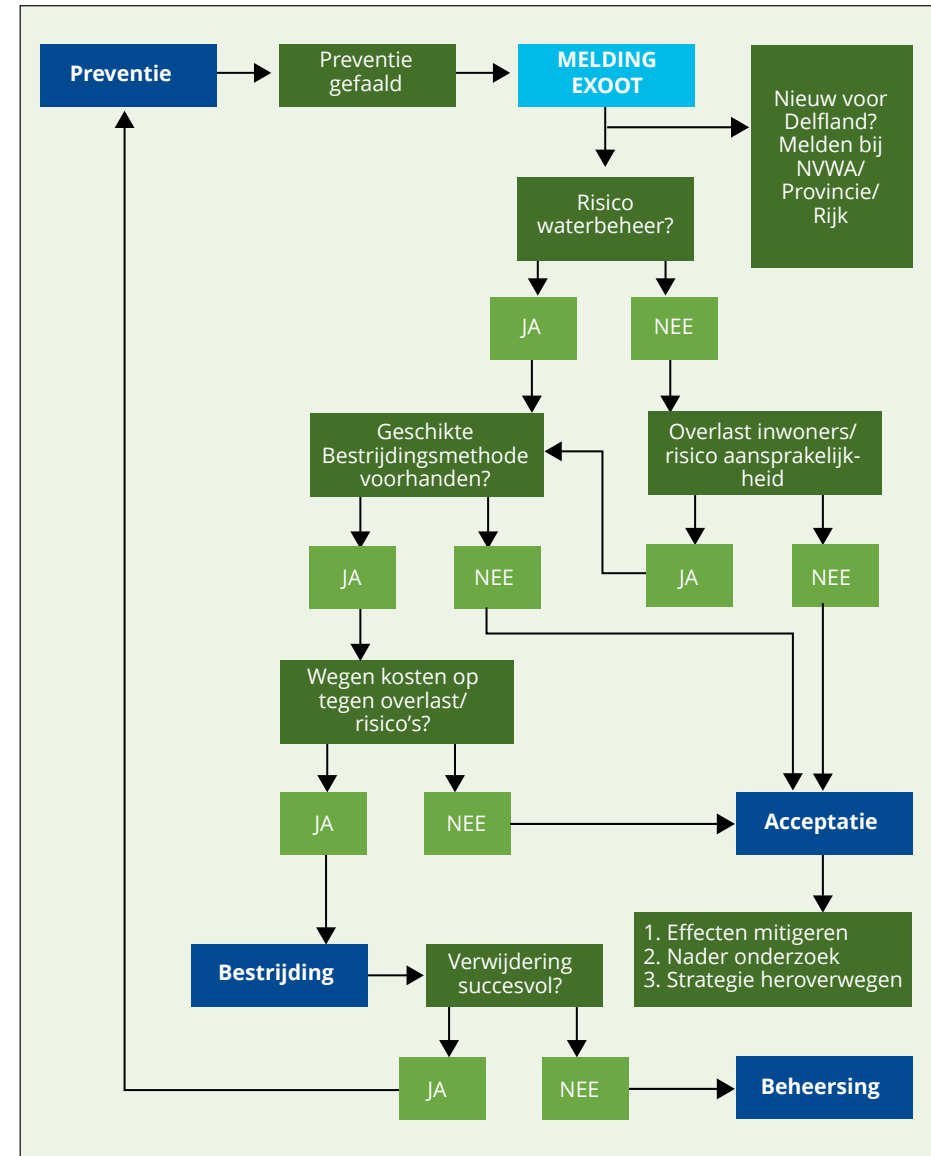

Exotenbeheer

Invasieve exoten zijn planten en dieren die hier van oorsprong niet voorkomen en die een bedreiging zijn voor de natuur. Bijvoorbeeld door concurrentie, predatie, het verspreiden van ziektes en genetische vervuiling. Invasieve soorten (inheems of uitheems) kunnen ook een gevaar vormen voor de waterkwaliteit, de watervoerende functie van watergangen en de stabiliteit van waterkeringen. In een gezond systeem wordt de dominantie van invasieve soorten onderdrukt. Tegengaan van exoten is dus goed voor de biodiversiteit, en biodiversiteit is goed tegen invasieve exoten. Delfland neemt daarom preventieve maatregelen, zoals het verflauwen van oevers om ze minder aantrekkelijk te maken voor gravende rivierkreeften.

Op Europees niveau zijn er regels voor de omgang met (in een lijst benoemde) exotische soorten. Zo is er een verplichting om beheerplannen te maken voor exoten die daadwerkelijk aanwezig zijn. In Nederland is de regelgeving voor exoten opgenomen in de Omgevingswet. Maar de opmars van exoten gaat vaak snel, en niet alle exoten die in Nederland voor problemen zorgen, ook voor de waterschappen, staan in de lijst van de EU. Delfland heeft daarom een eigen, verdergaande, aanpak vastgelegd in de **Beleidsnota Exoten**, met heldere handelingsprotocollen.

Voor iedere (nieuwe) melding van exoten bepalen we wat de risico's zijn, bijvoorbeeld voor ons beheer of overlast voor inwoners, en in hoeverre Delfland daarvoor verantwoordelijk is. We beoordelen of het risico acceptabel is, of dat de exoot aangepakt moet en kan worden. In de beoordeling worden dierenwelzijn en kosten meegewogen. We bepalen de strategie, met behulp van de beslisboom in figuur 13.

Figuur 13: beslisboom exoten (bron: **Beleidsnota Exoten**)

